

Vesele obrazy!

Dr. Jos. Tominšek.

I.

«**P**ero se mi upira, lahna mrzlica me pretresava, ko se spravljam na delo, da opišem bitja, ki so bila v mladih letih otročje lahko-miselnosti često strah mnogih dni», tako piše humorist, hoteč priobčiti nekaj spominov o svojih nekdanjih učiteljih.

Seveda bi bilo treba tu določiti, kje se konča šala, in kje se začenja resnost. V bistvu šale leži nekaj pretiranosti ali nekaj tudi — resnice . . . Oni časi so sicer minili, ko je služil učitelj materam nasproti nepokornim otrokom kot dobrodošlo strašilo, dasi še zdaj često ukroti otroka, ki mu starši niso kos. Šolska doba pa ostane celo navadno v najprijetnejšem spominu kot najlepši čas življenja, ki zbuja, če se ga spomnimo, zadovoljen smehljaj na naših ustih, in zajedno — vzdih, ker se ne povrne več. Toda, ali si smejo učitelji laskati, da so utisnili oni tej dobi pečat nepozabljive mikavnosti? Ali niso oni blaženi spomini posvečeni le cvetliški dobi človeški, zorni mladosti, ter ali ni ona mirna tuga, ki ima tudi nekaj sladkega v sebi, le delček človeške resignacije zbog človeške minljivosti, one resignacije, ki tudi priprostega človeka v trenutkih navdaja z občutkom, ki se malce bliža tragičnosti, nehote povzdigajoč človeka v ono duševno stanje, čegar odziv je: sursum corda?

Koliko lepši so še spomini na prijetno, veselo mladost! Otrok se rad smeje, in vse se mu smeje samo ob sebi; žalosti se uda le toliko, da more preiti zopet k — veselju! V oni mladosti pa, ko se že nekaj zaveda svojega stanja, biva otrok v modernih državah največ časa, ki ga ne prepi, v šoli. Kaka naloga sledi iz tega za šolo? Ako hočemo vzgajati racionalno, moramo postopati soglasno z duševnim razpoloženjem učnega subjekta. Zato proč z mrklostjo, čmernostjo — mladina je po naravi

vesela, ona potrebuje in pričakuje veselja in se čuti nesrečno, če ga ne najde. Iz srčkanih obrazkov odseva tako čudna skrb in žalostno začudenje, če se ne nudi nikoli in prav nič onega, po čemer hrepeni vse otroško bitje. Solnčna mladina pričakuje tudi duševnega solnca — in če ga ni? Željno se ozirajo bistra očesca tja skozi okno, kjer sije zlato solnce, od koder se sliši vesel krik petletnih bratcev in sestic, željno sledijo tudi brhkim snežinkam, ki plešejo po zastrtem ozračju . . . tja ven sili vse bitje: saj v šoli vlada le senca, ali le megla brez snežink! — Zato pa, spuščajmo v šolo tudi solnce, dajmo pristopa tudi snežinkam! Prilagodimo šolo potrebam in nagnenjem mladine, modro jih uporabljajmo v svoje namene, in pogled ne bo uhajal ven v naravo, v prostost!

Veselju samemu, najbolj pa njegovi polsestri, živahnosti, odprimo šolska vrata in ju nastanimo stalno v učilnici; mladina bo koj čutila ozračje, ki ji prija. Vse, kar je mlado, potrebuje za razvoj luči, otroku se sveti vesel obraz, išče pa takega tudi — drugod.

II.

Potemtakem je jasno, kaj nam je storiti, pripustiti in opustiti. Naj prvo je potrebno, da ne oviramo tega, kar preskrbljuje narava sama: da pustimo mladini veselost in živost. Učiteljeva naloga je le nagon mladino napeljavati na prava pota in ovirati izrastke. Naj se ne smatra za pokvarjenost ali hudobijo, kar je tako često le otročje! Ko bi mladina ne bila vobče vesela in živa, bi jo bilo celo treba navajati k temu; vendar se bo to pripetilo le redkokdaj; (Prim. L. Černež, «Besedica o veselosti v šoli». «Pop.» 1900, str. 234 idd.) mladina stori v tem oziru rada, dovolj. Ali res se dobi včasih otrok, ki zaradi bolehavosti ali iz drugih vzrokov vedno ždi tiho na svojem prostoru; učitelj naj ne prezre takih redkih slučajev neotroške apatičnosti in mrtvosti, naj podžiga nesrečni stvarci luč življenja; prav tu se mu odpre najlepše polje: rešiti človeštvu človeka. Na samem in očitno naj vpliva nanj oprezno; mogoče, da žanje uspeh, ki ga bo tolažil v bridkih urah, po neuspešnosti usojenih vsakemu učitelju.

III.

Največjo moč ima učiteljev zgled sam. S tem smo prišli do jedra našega premišljevanja. Odpre se obširno ali težavno polje za učitelja, polje, ki zahteva od njega često največje požrtvovalnosti in trpkega samozatajevanja. Ali mora biti! Od učitelja zavisi vse; če je on vesel, potegne tudi učenca za seboj, če ne, vlega se môra po razredu, ali pa se pripravljajo ugodna tla nalezljivim boleznim: malomarnosti, nepazljivosti in celo izgredom: ker ni nikakega «veselja», preskrbijo si ga otroci — po svoje.

1. Kako naj bo veselje učiteljevo? S smehom in šaljivimi kretnjami ne more uganjati burk, da bi pripravljaj veselje. Preostaja mu izmed direktnih virov veselja dovtip . . . Ali nesrečni učiteljski, profesorski dovtipi, tolikokrat zasmehovani! Nehote smo skeptični proti vsakemu katederskemu dovtipu. Saj tudi menda ni nikogar, ki bi bil presedel več časa v šolski klopi in bi ne bil doživel vsaj enega «dovtipnega» učitelja. Da bi ga navihana mladina ne prepoznala tako naglo! Ali že po preteku nekaj dni se dobro ve, da to in to reklo veljaj za dovtipno, in da ni nelojalno, če se daje vsakemu «dovtipu» glasno priznanje s smehom. Glasen smeh pa se kmalu bliža — krohotu; ako se ta pripušča, gre že disciplina rakovo pot. Zlasti doraslejši učenci kar prežijo, kdaj bo učitelj-dovtipnik malo zasukal besede: še mu ni ušla zadnja «čez ograjo zób», in že se razlega «veselost» po razredu v obsegu dveh oktav, včasih celo harmonizirano. Kaj čuda, da naposled ve vsa sosesčina: «Tu poučuje ta in ta.» Položaj postane lahko nevaren, ko se mladina razvadi. Dotičnik pride n. pr. kdaj slabe volje v razred in prične učenca oštevati; drugi, misleč, da je šala, se zakrohota — zdaj pa se godi to, kar narekuje jeza, ogorčenost.

Komur je res dana dovtipnost, da, ta jo porablja in porabi z najboljšim uspehom, ali zmerno! Samo včasih naj pade iskra med mladino, da ji razvedri obraze, sicer bo pričakovala iz učiteljevih ust več dovtipov ko naukov.

2. Ali: dovtipnih ljudi ni mnogo, in zlasti učitelji smo menda glede na to od narave pozabljeni. Kako si naj pomagamo? Najprvo: tupatam se posreči vsakemu človeku kak dovtip, ki ga prinese izzivajoča prilika. Nadalje: saj se veselost, veseli obrazi ne pojavljajo le po dovtipih! Imamo druga sredstva, ki ne zahtevajo posebnega poljuba Muze smeha . . . Malo pošaliti se zna vsak, in šalo tudi lahko razume vsak. Kaj se vse doseže z najnedolžnejšo šalico! Neka prijetna omamljenost se razširi po razredu, ki prevzame učitelja, zlasti pa učence. Dela se veselo. — Odveč in napačno je n. pr., se zaradi vsakega pregreška in pogreška postaviti za kateder in spuščati nad prestrašeno mladino točo in «grom besede»; taka sredstva se porabljajo v resni sili, sicer izgube ves vpliv. Z malo šalo se prek marsikatere malenkosti lahko preide k dnevnemu pouku; grešnik bo hvaležen in se bo najbrže poboljšal; le trdovratneže primi hudo in ostro. — Recimo: dva sta se malo polasala in ti prideta tožit: «Ta me jel!» in oni: «Ta pa mene!» — ali se boš zaradi paglavčkov jezno dvignil na govorniški oder? Kaj še! Reci jima, naj sešteje vsak lase, kolikor mu jih je izpulil drugi, in naj si jih vrmeta — ali kaj takega — le naposled jima zažugaj z resnim obrazom, da jih čaka v prihodnjem slučaju kaj drugega; potem bodi stvar pozabljena. — S strogimi kaznimi pa varčuj! Tako spoznajo učenci hitro, da si njih prijatelj, ki sicer pokaraš ali tudi odpuščaš. S tem se prej zabranijo veliki grehi kakor s krikom vsled vsakega prestopka. Humorja nam je treba!

3. Naposled: ako se kdo tudi pošaliti ne mara — zna se gotovo vsak, dasi morebiti to kdo taji — nekaj pa mora biti vsakemu ali dano, ali, če mu ni dano, mora si je pridobiti, nekaj, kar tudi pričara veselost na obraze: t. j. veselje do poklica in nekaj optimizma. Če tega ni, je pouk skladišnica nesreče za učitelja in učence. Ako pa stvar učitelja samega veseli, ogrel se bo za njo, priobčeval in vadil jo z vneto živahnostjo, in zanetil bo tudi v mladini ogenj. Ona bodra delavnost zavlada v šoli, ki človeka kar prevzame, ki krajša čas. Vsake stagnacije se je treba izogniti; v neprestanem toku se razvija snov, nekaj časa prevzame glavno vlogo učitelj, potem jo odda temu učencu, potem drugemu; kadar kolo teče prepočasi, poseže zopet sam vmes ali pokliče drugega na pomoč — taka živahnost potegne kmalu vse za seboj: obrazi so vedri, delo pa sladko. — Jasno je, da je pri vsem tem učitelj vprežen neprestano. Ko stopi v razred, se ga mora prijeti ono veselje, ki elektrizuje vse, ne sme se mu videti, da ga kaj tišči, da je slabe volje — to ozlovolji in odvrne tudi učence — dan za dnevom mu je nastopati z istim jasnim obrazom, iti z isto pripravljenostjo in voljo na delo. Dobre posledice čuti najprej sam, samega sebe ogreva, in dasi mu je prvi trenutek včasih grenek, hitro se poizgubi mrak, gorko solnce navdušenosti prisije nad njim. Pri takem delu ne bo treba skoraj nikdar (razen kakega učenca začetnika) opominjati in tako trgati pouk. Mirno veselje uspešnega dela se razliva po obrazih.

Vse to je gotovo res, ali težko, zelo težko je učitelju delati vedno tako . . . Saj ima tudi on — in celo on — mnogo skrbi, pre mnogo križev v zunanjem in notranjem življenju. Res bi se ne čudili, ko bi postal zapet sitnež in oduren mračnež. In vendar se to zgodi le zelo, zelo poredkoma! Kaže se pač nevidljiv vpliv trajnega občevanja z mladino, z malimi razposajenčki. Bodi še tak mračnež, nekoliko se le oživiš pred temi bistrimi pogledi. To je velika sreča! Treba je učitelju še nekaj pozitivno pridejati iz lastnega, in pouk se vrši živahno, veselo. Saj tudi — kdo še tega ni izkusil? — prav v šoli pozabiš na bedo, ki te morda preganja zunaj, ki te že čaka pred vrati; zdaj si le učitelj, le prijatelj in, če hočeš, tudi ljubljenec mladine; to te utolaži toliko, da ravnodušneje skomigneš z ramami, ko te skrb zopet pozdravi pred vrati! — V zvezi s tem pa je, da učitelj je in po svojem poklicu mora biti precej optimista. S prijaznimi očmi mora zreti v ta — baje — bedni svet, sicer bo sezal njegov vpliv pri učencu le tako daleč, kakor sezajo paragrafi, ali še ne, ali pa bo — poguben! . . . Učitelj se ne sme postarati nikoli, in on tudi res — to vidimo — ostane vedno mlad, ako se oklene z vso dušo svojega poklica; kdor pa je mlad — mlad v lepem pomenu te besede — bodisi po letih,

bodisi po mišljenju in duševni agilnosti, ta zre zaupno v ta svet, ki mu še vedno dovolj mnogokrat posije staro sonce in mu še klije prirodni cvet!¹

Ta veselost pri izvrševanju poklica naj zavlada in vlada — in obrazi bodo veseli. Uspeh takega pouka ne bo izostal nikdar. Prav pravijo «instrukcije» za gimn. (avtor. izd. str. 25): «Najpoglavitnejši pogoj za ugoden uspeh je sploh svež in živahen ritem poučevanja, ki na eni strani nikoli ne pripušča, da bi mišljenje tudi najnadarjenejših zastajalo in na drugi strani potegne tudi indolentnike za seboj.» — Učitelj je često utrujen, bolehen, ali veselje do poklica ga potolaži in bodri vsaj med poukom. To veselje do poklica pripravi učence v ono tihoveselo razpoloženost, ki je najbolj dovzetna za pouk, bolj kakor poparjenost ali bojazen. Humanno mišljenje in dobrohotnost pristojna najbolj učitelju. To umno uporabljeno dobrohotnost spoznajo in uvažujejo učenci kar najhitreje. «Ein Lehrer aber, welcher dieses Wohlwollen für die Schüler in sich nicht aufzubringen vermag und die Lehrerfolge durch einschüchternde Strenge zu erzwingen sucht, hat seinen Beruf verfehlt und wird diesen Mangel durch den redlichsten Eifer für die Sache und durch wissenschaftliche Tüchtigkeit nicht aufbringen können.» (Weisungen z. Führ. d. Schulamt. str. 41.) Tudi ne postane deležen one notranje, vesele samozadovoljnosti, ki poplačuje sama vzgojevalno delo.

Ne morem bolje skleniti kakor z nazori, ki jih je izrekel Biese v svoji knjigi «Pädagogik und Poesie» (Berlin 1900); glase se: Za šolnika ni, komur ni blaga rojenica že v zibeli položila v otroško srce nekaj drobnic one fine snovi, ki se imenuje humor, komur ni dala na pot v življenje nadarjenosti za — srečo! Le vesel človek razširja veselje, le delaven veselje do dela, le navdušeni navdušenost; tako je tudi veselost mati vseh pedagoških čednosti. Brez pretiranega optimističnega lepotičenja vcepljajmo mladini veselje do sveta, da bo dobila jekleno utrjenost napram bridkostim življenja ter smisel za krasoto božje narave!

¹ S tega stališča me je prav zbolelo, ko sem čital v «Prvih listih», s kakimi mrčini nazi stopajo mladi moške v svet. Sicer, sicer se mi zdi — in to me tolaži — da niso taki, kakor se slikajo; zavedla jih je manira. Konkretno delo bo pregnalo one temne sanje, ki navadno omegelejo leta prehoda iz otroške v zrelo dobo, leta, ki so doba telesnih in duševnih samomorov. — Torej: sursum corda!

Kako se naj obravnana berila izkoriščajo v jezikovnem smislu na poseben način.

Spisal dr. J. Bezjak.

(Konec.)

Pust, pusten, pušča, puščava, puščaven, puščavnik, puščoba, puščoben.

Nadloga, naloga, priloga, zaloga, uloga, podloga, prilog, odlog, predloga, vloga, zloga; naložiti, priložiti, založiti, uložiti, podložiti, predložiti, odložiti, zložiti, preložiti; nalagati, prilagati, zalagati, ulagati, podlagati, predlagati, odlagati, zlagati, prelagati; nadložen, priložen, podložen, zložen, vložen; nadložnost, priložnost, podložnost, zložnost, podložnik itd. itd.

Te vaje so eminentnega pomena za jezikovno spretnost, ker pospešujejo raztezo besednega zaklada. Raditega jih ne moremo zadosti priporočati.

D. Primeri k 4. točki.

Vprašanja, ki bi jih učitelj stavil glede na osebe v povestih nastopajoče, bi bila ta-le:

1. Kakšna je bila gospodinja? Kakšen je bil puščavnik? Kakšni so bili posli?

2. Kakšni so bili bratje?

3. Kako slika krojač kovača, kako kovač krojača? Kaj mislita drug o delu drugega?

Tem vprašanjem naj učenci odgovarjajo tako, da navajajo tudi razloge svoje označbe, kjer je to mogoče.

1. Gospodinja je bila malomarna, lahkomiselna in brezskrbna; kajti malo je marala za svoje posle, ni dosti mislila in premišljevala o svojem gospodinjstvu, ampak je živela brez skrbi. Razentega je bila še lahkoverna in praznoverna, ker je verovala v moč skrinjice in je menila, da je pri njej kaj začarano. Verovala je torej v prazne reči. Tudi je bila preveč zaupna; kajti mislila je, da so bili vsi posli zvesti, ne da bi se bila prepričala o tem.

Puščavnik je bil dober starček; hitro je pomagal gospodinji ter ji postregel. Bil je torej pomagljiv ter postrežljiv. Bil pa je tudi moder, pameten in razsoden; kajti mnogo si je že izkusil v življenju, poznal je človeške slabosti ter tudi pri gospodinji hitro uvidel, kaj je vzrok njenega slabega gospodinjstva.

Posli so bili leni ter zanikerni; kajti niso stregli kravam in konjem. Bili so tudi zapravljivi ter kradljivi, ker so zapravljali in kradli blago gospodinjino. Taki posli se sploh imenujejo nezvesti.

2. Bratje so bili ubožni, pa delavni. Živeli so ob tem, kar so si zaslužili z delom. Bili so miroljubni in složni, ker niso poznali razprtije med seboj, ampak so ljubili slogo in mir. Drug drugega so ljubili prav po bratovsko, drug drugemu pomagali. Imeli so torej tudi dobro in usmiljeno srce, bili so dobrosrčni in usmiljeni. Povsod so jih prav radi jemali v delo; kajti bili so jako marljivi.

3. Krojačeva slika o kovaču.

Kovač se po ves dan neusmiljeno žge pri ognju, požira ogljeno soparo, obrača težko železo, nabija s težkim kladivom, da mu iskre lete v lice.

Kovačeva slika o krojaču.

Krojač čepi po ves dan sključen v kotu. Po ves dan drži drobno šivanko v roki ter ž njo vbada neprenehoma, vtika drobni konec skozi majhno ušesce, napenja si oči. Čudo je, da še ni slep, da še nima grbe na hrbtu in še mu prsti niso odreveneli.

Odgovor na drugo vprašanje bi se glasil: Krojaču se zdi kovačevo delo težko in mučno, kovaču pa krojačevo nadležno ter neprijetno.

Zadnja izmed teh 3 vaj že pripravlja na spisje. Prvi dve pa se dasta še dalje uporabiti. Učenci naj sestavijo vse pridevnike, s katerimi so prej označili posamne osebe, kakor: malomaren, brezskrben, lahkomiseln, praznoveren, pomagljiv, postrežljiv, moder, len, zapravljiv, složen itd. Nato naj odgovarjajo vprašanjem: Kdo je malomaren? Kdo brezskrben? Kdo praznoveren? itd.

Vrednost takih vaj, ki se ozirajo na čustva ter nagibe in sploh na značaj delujočih ali trpečih oseb obravnavanih povesti, je v prvi vrsti velika glede na izobrazbo čustva in razuma. V drugi pa te vaje jako pospešujejo način ter spretnost dobrega, pravilnega in lepega izraževanja v besedi ter pismu. Raditega naj se mnogostransko uporabljajo!

E. Primeri k 5. točki.

Po svoji obliki premenjeni stavki bi mogli n. pr. imeti to-le besedilo:

1. Neko gospodinja so pri gospodinjstvu zasledovale vsakovrstne nezgode (neki gospodinjji se je pri gospodinjstvu slabo godilo); vse je nazadovalo. Raditega poišče v gozdu starega puščavnika ter mu potoži svoje nadloge rekoč: «Pri moji hiši gre vse rakovo pot, nekdo mi je moral kaj začarati. Znete li mi pomagati v tej zadregi?» itd.

2. Trije bratje so prebivali v eni hiši. Revni so bili ter se živili z delom; njihovo življenje je bilo mirno ter složno. Ljubili so se prav po bratovsko itd.

Te vaje delajo, kakor sem omenil, prehod na pravo spisje. Od tega se razločujejo, ker so ložje. Učenec tukaj le stavek za stavkom preminja. Ni mu treba misliti, kaj je važnega, kaj ne; kaj bi smel opustiti, kaj bo moral napisati; kako bi skrčil večji odstavek in kako bi združil stavke v stilistično celoto. Na to vse pa mora paziti pri spisju.

Vendar pa ga te vaje silijo misliti, kako bo izpremenil obliko. Iskati mora v svojem besednem zakladu pravih besed, tem besedam dajati nove oblike ter je pravilno skladati v stavek.

Preden sklenem, naj še pri tej priložnosti opozorim na *onomatiške* vaje, ki se v ljudski šoli popolnoma zanemarjajo.

Onomatika je nauk o pomenu besed, zlasti o razliki sinonimnih ali soznačnih izrazov ter o raznovrstnem pomenu istih besed. Vzemimo glagol ‚nesti‘! V kako različnem pomenu moremo rabiti to besedo! Prvi ter glavni pomen izraža neki način premikanja reči. Pa že tukaj moramo razločevati, povzročuje li to premikanje človek ali kaka druga stvar. Torej pravimo:

a) nesti v roki, na hrbtu, na glavi;

b) veter nese listje, valovi neso ladjo;

c) v prenesenem pomenu: Kam nese me obup? Kam te zlodej nese?

Misel me nese v pretekle čase.

Iz tega prvotnega pomena se je izcimil pomen, katerega zadobi beseda, če pravimo: Puška dobro nese; moje oči daleč neso = daleč vidim (meine Augen reichen weit).

Zopet kaj drugega pomeni glagol nesti, če se rabi prvotno, kakor v stavku: Konj se lepo nese = se lepo drži (hat eine schöne Haltung).

Dalje rabimo ta glagol, govoreč o hasni, ki jo imamo od česa, n. pr.: Hiša mi nese na leto 2000 K; vinograd ne nese dosti.

Tu bi še lahko mislili na neko pomikanje, četudi v prenesenem pomenu, kakor če govorimo, da nam kdo kaj prinese. A popolni pomen mirovanja zadobi ta beseda v stavku: Most ne more več nesti te teže. Tu si predstavljamo samo en del celega dejanja, ki si ga mislimo pod glagolom nesti. Pri tem se namreč dasta opazovati dva momenta: prvi nastopi, kadar kaj vzdignemo nase tako, da smo opora, zlasti če je teža tovor. In takrat navadno nesemo na hrbtu, na rami ali na glavi. Drugi moment nastopi, kadar se začnemo s tovorom vred dalje pomikati. Če torej rečemo: Most nese, si mislimo le prvi del celega dejanja.

Semkaj bo menda postaviti glagol ‚nesti‘ v stavku: Kokoš nese jajca.

Ali pa vzemimo samostalnik oko! Koliko raznih fraz je mogoče sestaviti s to besedo! N. pr.: na oko vzeti koga; pod oči koga dobiti; pred očmi komu biti; povsod oči imeti; oči obračati v koga; oči pasti na kom; oči kam vreči; oči pobesiti; v oči biti; v oči mahati; oči jemati (svetloba oči jemlje); iz oči v oči povedati; oči tiščati (jokati); na oči reči itd.

Kdor se hoče o tem poučiti, naj pridno prebira Pleteršnikov slovar!

Taka rekla naj zbirajo učenci v svoje vadnice! Pri vsaki priložnosti, bodisi pri obravnavi beril, ali pri spisju, ali pri drugem predmetu, kakor pač prilika nanese, naj jih učitelj opozori na ta ali oni pomen iste besede in jim naj zaukaže, da si zapišejo stavek v svoj zvezek! Potem pa naj s temi rekli oziroma besedami tvarjajo razne naloge! Naj jih pridno uporabljajo, da se jim bodo utrdila ter se tako pomnožil njih jezikovni zaklad.

Velika korist teh vaj je očitna, le pridnosti učiteljeve je treba. Bo pa mu tudi narod hvaležen, kdor tako deluje za duševno blagostanje njegovo.

Individualen pouk v ljudski šoli.

Spisal Ivan Stukelj.

«**Z**opet neka moderna novost izmed mnogih novosti, koje je ljudska šola doživela, pa tudi srečno — preživela!» mislil si boš, dragi čitatelj, prečitavši ta naslov. Čas hiti dandanes z burno silo naprej izpreminja in pretvarja človeške naprave, zato se mu je treba klanjati. Razmotrujmo v naslednjih vrstah, ali je upravičena zahteva za individualen pouk in potem, kako naj se isti uredi.

Nad trideset let že vlada novi šolski zakon. To je dolga doba v človeškem življenju, a vendar se šola ni vkoreninila v narodu. Vse polno nasprotnikov, tihih in javnih, v vrstah razumništva in preprostega naroda. Kmet ne uvideva in neče priznati nje koristi, politik pa, od malega župana gori do visokega državnika je te misli, da se gmotne žrtve za ljudsko šolo ne skladajo z nje koristjo v pravem razmerju. Mi učitelji pa, ki vemo s kolikim trudom zgrajamo poslopje občne omike, tolažimo se, češ: «Vsako dobro ima svojega sovražnika. Prišel bo čas, da bodo vobče vsi spoznali

dobroto ljudske šole!» — Ali, dragi tovariš, trideset let, to je že veliko število, in morda poteče še enkrat toliko, pa bomo še zmirom tam, kjer smo bili. Res je, da bo kmet šolo vedno po strani gledal, dokler bo moral za zgradbo in vzdrževanje šolskih poslopij žrtve doprinašati, a da je dostikrat tako strasten nasprotnik šoli, tega bi vendar ne smeli pričakovati navzlic brezumnemu in strupenemu hujskanju od izsvestnih strani. Kolikrat se primeri starejšemu učitelju, da se izvolijo v krajni šolski svet mladi možje, njegovi bivši učenci, ki so ga ljubili in spoštovali ter se odlikovali s svojo pridnostjo in bistroumnostjo v šolskih predmetih, a sedaj mu na sprotujejo v šolskih zadevah, trdeč: «To je nepotrebno, to ni za nas. Čitati! pisati, računati, krščanski nauk, to je za kmeta, vse drugo se pozabi, zato je za nič!»

Ima li inteligenca dosti boljše pojme o dobroti ljudske šole? Glejte deželne in državne poslance, kako se nekateri v političkih shodih in zbornicah prav diplomatiškim načinom izogibajo šolskega vprašanja, drugi celo delajo propagando za skrajšanje šolske dobe, le malo jih je, da se s pogumnostjo potegujejo za šolo in gmotne potrebe trpečega učiteljstva.

Zakaj ne bi učitelj sam povzdignil glasu pri ljudskih shodih ter sam propovedoval o hasnovitosti ljudske šole? Siromak, zaman bi bil njegov trud, govoril bi samo nevernim Tomažem; kajti reklo bi se, da govori v svoj prid. — Ni li to čuden pojav, vreden globokega premišljevanja in velikega uvaževanja? Učitelj, truden in izdelan pri svojem poklicu, sam strmi pred to prikaznijo, kakor pred težkim, nerazrešljivim problemom.

Kakšna bi morala biti ljudska šola in kako naj bi se preustrojila, s tem vprašanjem si belijo glave poklicani in nepoklicani. Pretežna večina je teh, posebno na deželi, ki kriče: «Za kmeta morajo biti drugačne ljudske šole nego v mestih in trgih!» — A vsak razumnik, ki ni preslepljen s presodki, mora pritrditi, da so predmeti ljudske šole potrebni za občno izobrazbo — (zato tudi zasluži ime «občna»). — Zakaj bi ne bila tudi za kmeta?

Smoter ljudske šole je izboren, pa tudi izvedljiv, a vendar ga ne dosezamo. Vzemimo konkreten slučaj iz življenja ljudske šole. Učitelju je vedno težko pri srcu, ko pridni učenci (učenke), dopolnivši 14. leto, zapuščajo šolo. Dostikrat se z rosnim očesom ozira za njimi. Kaj bi se bilo lahko doseglo s temi talenti! V meščanske in srednje šole ne morejo radi ubožstva, ali pa ni volja njih staršev. Zakaj bi tudi morali vsi nadarjeni otroci v srednje in velike šole? Saj kmečki in srednji stan ravnotako potrebuje talentov. Zamislimo se v njih usodo v ljudski šoli. V zadnjem razredu in oddelku so nekateri sedeli po tri ali celo štiri leta. Kolikrat so do sita slišali eno in isto učno snov in potem lahko figurirali s svojo vednostjo med svojimi tovariši. Marsikdo pa se je tega naveličal, postal med naukom nemiren, kljubovalen, zameril se učitelju. Ako so potem sledile

kazni, prelevil se je iz pridnega učenca v upornega malomarneža, lenuha. Največ pa je takih, kateri se navzlic svoji dobri glavi niso mogli popolnoma vglobiti v predmete, ki so jim najbolj ugajali, ker so jih zadržavali slabeyši tovariši, počasni v misli in besedi. To megleno znanje pa so potem stopivši iz šole tudi kmalu pozabili. Prestavimo se prav živo v otroško dušo in lahko bomo priznali, da mora nekaterim pridnim učencem nauk omrzeti. Dozdeva se jim, da se ves pouk vleče naprej brez konca in kraja. Ti so res mnogokrat prave pepeljušice med drugimi otroci. Dosedaj smo na napačnem potu, da stremimo zatem, kako bi ljudsko šolsko omiko širili enakomerno po vseh nižjih slojih. Tu pa velja izrek: «Veliko je poklicanih, a malo izvoljenih!» Učitelj pa se trudi ter mora skrbeti, da učenci v enakih korakih napredujejo. In kako se to godi? Najpridnejše, najsposobnejše učence vedno brzda in vleče nazaj, slabeyše in lenuhe potiska naprej samo slabiče pusti za temi capljati, ker jim ne more vstvariti druge glave.

Zdaj pa poglejmo, kako težkih predmetov se uče dijaki na spodnji realki in gimnaziji, na meščanski šoli, in vendar jih je največ v starosti od 10—14 let, pravtako, kakor v ljudski šoli. Ne mislim, da bi se naši nadarjeni šolarji učili istih predmetov v isti meri, kakor na omenjenih učiliščih, a prisvojili bi si lahko temeljitega znanja za življenje. Iz njih bi postali elementi, ki bi tvorili razumništvo v kmečkem in obrtnem stanu.

Tako pridemo do zaključka, da je za nadarjene učence treba posebnega, torej individualnega pouka. — V najnovejšem času se čuje vedno več glasov, ki zahtevajo individualen pouk na ljudski šoli. Veliki mislec Tolstoj je že zdavnaj v svoji šoli v Jasni Poljani praktično izvajal individualen pouk, a njegovemu anarhizmu so se posmehovali, četudi je s tem pokazal naravni pot, po katerem ima hoditi pouk na ljudski šoli. Lahko smo torej prepričani, da bo poteklo še mnogo vode v širono morje, predno se isti tudi v resnici zasnuje. Preveč smo zaverovani v uredbo današnje ljudske šole ter si mislimo, da ne more biti nič drugačnejša, kakor nekaj avtomat, ki se navije in sproži ter gre enakomerno v taktu naprej. Vsa uredba je podrejena času, ne zapazimo pa, da kar pri času pridobimo, gre mnogo več v izgubo pri materialu t. j. učencih, ki so različne lastnosti in nadarjenosti.

Ali današnja ljudska šola ni ničesar storila za individualnost pouka? Da, gotovo! V posameznih razredih so kolikor možno zbrani učenci ne samo po starosti, ampak tudi po njih zmožnosti. Čim večrazredna je šola, tembolj je oskrbljena za individualnost. Prenapolnjeni razredi pa so sovražniki individualnemu pouku, ker učitelj ne more imeti pregleda v značaju posamnih učencev.

Drugo vprašanje nam sili nasproti: «Bode li mogoče uvesti individualen pouk v popolnem obsegu?» Narava individualne šole sama nas

pouči o tem, da bi bilo zato treba mnogo več razredov in tudi več učiteljev. Spričo tolike socialne bede bi se težko vtrpeli tako veliki stroški. Ako stvar natančno premislimo, tedaj izprevidimo, da individualnosti v pouku ni treba toliko upoštevati v nižjih razredih, oziroma oddelkih, kajti tu so predmeti, katere lahko umeva in si jih prisvoja vsak normalno razvit otrok. Nadarjenost in nagnjenost za posamne stroke prikazuje in razvija se šele pozneje v dospelejši dobi. V zadnjih treh ali dveh letih, tu naj bi se zastavil vod za individualen pouk.

Kako naj si mislimo, da bi se pouk v ta namen preustrojil? Vsaka šola naj bi bila razdeljena v tri glavne skupine, najsi bo eno- ali večrazredna. To bi bil nekakšen trivium. Prva skupina naj obsega začetnike, imela bi eden razred, na enorazrednicah eden oddelek. V drugi skupini bi se nadaljevali šolski predmeti po sedanjih učnih načrtih. V tej skupini bi ostali oni učenci, od katerih ni pričakovati boljših uspehov, da bi dosegli popolni učni smoter. Razdeljena bi bila v tem več razredov, čim večrazredna bi bila šola. V tretjo skupino pa bi prišli najboljši učenci.

Dovoljujem si še kratek idealen učni načrt o predmetih najvišje skupine.

1. Samostojno čitanje. Občna, ne podrobna obravnava raznih beril. Razumna uporaba šolarske knjižnice. Čitanje kakega klasičnega mladinskega spisa. (Vsak učenec naj bi imel svoj izvod.) Deklamacija. Vaja v govorih. Kratki dramatični prizori.

2. Spisje. Listi in opravljeni spisi v kolikor možno lepi obliki. Malo knjigovodstvo za kmeta in obrtnika v nalašč za to prirejenih knjižicah.

3. Pisanje. Za one, ki imajo lepo pisavo, vaja v nekaterih drugih pisavah, za druge, da dobe takoimenovano «izpisano» pisavo.

4. Računstvo. Temeljit pouk o kmetijskih, gospodarskih in obrtnih računih. Iz oblikoslovja pa malo zemljemerstvo po naravi, risanje načrtov.

5. Realije. Veliko eksperimentov. Izleti. Nauk o hrani, obleki, stanovanju in zraku. Zdravoslovje. Najvažnejše iz ustavoznanstva. Nabiranje prirodnin in starinskih stvari, da se priredi mal šolski muzej.

6. Risanje po naravnih in umetnih modelih.

7. Petje po sekiricah, seveda samo za one, ki imajo posluh. Poleg tega še morda pouk na goslih.

8. Telovadba, največ na orodju. Igre.

9. Šolski vrt. Tu naj bi bilo torišče ljubke delavnosti za učence. Zato naj bi se odmerilo mnogo časa. Kaj pomaga, da je po trudoljubnosti in požrtvovalnosti učiteljev toliko krasnih šolskih vrtov po deželi, ako pa učna uprava ne določi za vrtnarski pouk dosti časa in ne oskrbi podpore v nabavo potrebnega vrtnarskega orodja. Kako neki si bo učenec samo s «pipcem» v roki dobil pojem o drevesnici, kako razumel vse delo, katero se tu pa tam malo popravi! Šolski vrt je izborna učilo, najsi bo

za kmeta ali obrtnika, ker ima v sebi poleg druge hasni tudi veliko etiško moč, ter na deželi popolnoma lahko nadomešča deška rokotvorna dela.

10. Ženska ročna dela. Tu moram isto pripomniti, kar sem rekel pri šolskem vrtu; premalo časa, premalo denarja. Deška ročna dela naj bi bila samo tam, kjer ni šolskih vrtov.

Na večrazrednicah naj si učitelji predmete najvišje skupine porazdele med seboj, da uče tiste, za katere imajo največ sposobnosti in veselja.

Individualen pouk je aktualna stvar, zato sem se je lotil. Z marsičim ne bodo dragi tovariši zadovoljni, jaz sam tudi nisem. Vendar sem z dobrim namenom prijel za pero, da sem napisal te vrste. Mislil sem si, ako samo zabavljamo, da ljudska šola v tem ali onem pogledu ne zadošča, s tem si bomo ubogo malo pomagli, baš nasprotno, ljudsko šolo bomo spravili v še večji nekredit. Treba je torej, da dajemo tudi nasvete, kako odpraviti napake.

Kako naj bi začeli uvajati individualen pouk na ljudski šoli? Dobro moramo vse razmotriti, da se ne prenačimo. Jaz si mislim stvar tako, da bi se izkrajala v najvišji odderek, oziroma razred sprejemali najbolj nadarjeni učenci, četudi bi bilo število še tako majhno. Tu naj bi se posamni učenci izobrazili v tistih strokah, za katere imajo poseben talent. Posebno pripravna bi bila za to n. pr. trirazrednica, kjer bi vsaki skupini, kakor sem gori razložil, odgovarjal po eden razred. Na štirirazrednici bi bil prvi razred začetniška skupina, drugi in tretji srednja skupina, četrti pa najvišja skupina. Sličnim načinom bi se organizovale druge večrazrednice.

Individualen pouk bi bil neprecenljive vzgojne važnosti? Tega nas uči življenje. Koliko je bilo slabih dijakov po srednjih šolah, a življenja tok jih je zanesel v njihovo pravo stroko, da so se potem odlikovali v svojem poklicu. Iz preprostega naroda dvignili so se nekateri v družabnem življenju na visoka mesta. Zakaj bi ljudska šola ne dala svojim učencem nekake smeri njihovemu značaju?

Na ta način bi se tudi preprosti narod sprjaznil z ljudsko šolo. Lahko bi bilo potem tudi ustanavljati in vzdrževati kmetijske in obrtne nadaljevalne tečaje, pevska in bralna društva, ker bi učitelj imel med mladino vrle elemente kot privlačno silo za druge, manj nadarjene ljudi.

* * *

Ta članek bodi kamen, katerega sem vrgel na gladino. Naj bi delal mnogo širnih valovnih krogov med učiteljskim svetom!

Še enkrat: „analitično-direktna“ metoda.

(Zadnji odgovor g. dr. Jos. Tomišku.)

Na »odziv« g. dr. Tomiška naj se samo dveh treh reči na kratko dotaknem. Vse drugo mirnim srcem prepuščam razsodnemu čitatelju.

Glede »podajanja vsebine v slovenskem jeziku« in glede »prevoda« — kar je, mimogrede rečeno, dvoje, ne eno — je trdil g. T. (na str. 170), da se je tuji tekst pri nas »prav po domače prestavljal« in (na str. 172), »da se je učilo, naj učitelj najprej poda učencem v slovenskem jeziku vsebino dotičnega odstavka,« s čimer si je pouk v nemščini pri nas »izbil veliko luknjo v svoj princip.« Kdor je to čital, si je moral misliti, da se je pri nas vseskozi pouk tako vršil s slovenskim podajanjem vsebine in s prevodi. To krivo trditev sem na str. 233. zavrnil s tem, da sem iz svoje razprave navedel nekaj stavkov, ki jasno dokazujejo, da se »slovenska vsebina« in »prevod« uporabljata samo na začetku pouka v prvi šoli, ko si drugače ne moremo pomagati, nikakor pa ne vseskozi v vsem nemškem pouku. Kmalu se namreč podaje vsebina v nemščini sami, prevod pa popolnoma odpade. — Kaj pa stori g. T. v »odzivu«? Namesto da bi bil priznal svoje neopravičeno očitaje, iztrgal je iz konteksta mojega dokazovanja samo besede: »Čitanju mora slediti slovenski prevod, v začetku dobeseden«, besede, ki imajo brez zveze z drugo okolico ves drugačen pomen, in s temi besedami je hotel dokazati, da jaz sam sebe pobijam!! In tako ravnanje naj bo lepo, naj bo — znanstveno? Res, človek ne verjame svojim očem! Kako pravi že Höfler? ... »Die treue Auffassung der gegnerischen Ansicht...« In to je bil g. T. najbolj masten ocvirek, ki si ga je v »odzivu« prihranil za konec!

O moji I. čitanki pravi dalje g. T., da v njej »iščemo zaman onega znaka, ki bi ji ga bil moral dati analit.-direktni metodik«, in da »za analitiko ne najdeš trohice v njej«. Ali gospod kolega! Prvi stavek se vendar prav tako glasi, kakor bi kdo trdil: Kdor hoče biti profesor, zdravnik, jurist itd., mora imeti na svojem telesu zunanji znak svojega dostojanstva, sicer ni za profesorja, zdravnika ali jurista. Z drugim stavkom pa, če naj ga smatramo resnim, dokazujete le iznova, kar sem domneval že s početka, da še vedno nimate jasnih pojmov o analitično-direktni metodi in njenih sredstvih. Težišče »nove« metode so govorilne vaje na lahkih celotnih berilih zlasti pripovedne vsebine. Ali naj bi bil pri vsakem berilu te govorilne vaje tudi na široko razpredel z vprašanji in odgovori, da bi imela potem čitanka tudi »zunanji« znak? Mar ne zadoščajo splošna navodila in nekaj praktičnih vzgledov, kakor sem jih jaz podal v svoji razpravi in kakor bi se, event. popravljeni, podali lahko v »instrukcijah«,

da učitelj po njih nadalje samostojno deluje? Morebiti pa naj bi bila ona «v čtivo udelana slovniška pravila» po mnenju g. T. «kvintesenca» analit.-direktna metode in nje «zunanj» znak? V odgovor na to samo ponavljam svoje prepričanje, da se mi iz važnih razlogov zdi za gimnazijo umestnejše, ako se že od prve šole upotrebuje sistematično pisana slovnica, katero imajo učenci skozi vso srednjo šolo v rokah.¹ Pribijem torej, da je g. T. s svojo «pribitvijo» pribil žebelj le — v zrak!

G. T. v svojem spisu in v «odzivu» prav mnogo govori o združitvi obeh metod. A to govori vedno le vobče, nikjer pa ne pove jasno in določno, kako si on sploh predstavlja to združitev. In vendar bi se bilo moralo baš o tem v prvi vrsti razpravljati, ker «s samim naglašanjem», da treba združitve, «se res ničesar ne doseže». Po mojem mnenju bi se «o združitvi obeh metod» dalo govoriti v dvojem smislu, kakršen je namreč temelj vsega pouka, analitičen ali slovniški. Možno je torej, da so poglaviti del pouka govorilne vaje, poleg katerih ali ob katerih se vrši tudi slovniško vežbanje in to z vso potrebno intenzivnostjo. Možno pa je drugič, da tvori slovniški pouk in prevajanje temelj pouku, na katerega se naslonijo govorilne vaje. Tu bi bil moral g. T. zastaviti pero. Pretehtal naj bi bil oba načina združitve in podal nam lepih praktičnih naukov, za katere mu ne bi bila izostala naša hvaležnost. Tako pa je vse kakor v megli, nikdar ne vemo pravzaprav, pri čem smo, in če primemo takega pisca na eni strani, izpolzne nam na drugo s trditvijo: jaz sem to in to tako in tako «mislil».

Drugič pa bi bil g. T. v svojem «retrospektivnem» spisu moral malo bolje premotriti, kako se je de facto pri nas poučevala nemščina. Ko bi bil to storil — pa seveda po Höflerjevem navodilu — prišel bi bil skoraj gotovo do čudnega zaključku, do zaključka, da je bil ves njegov spis, kar se nas tiče, pravzaprav popolnoma nepotreben, ker se «pri nas» ni nikdar poučevala nemščina z ono enostransko analitično izključnostjo, proti kateri je po pojasnilu v «odzivu» baje obrnjen bil spis g. T. Ako je g. T. res hotel pisati samo proti enostranosti metod in za njih združitev, moral bi se glasiti spisov tenor tako-le: Drugod so pretiravali; naše analitike je treba pohvaliti, da tega niso storili, ampak so prav mnogo vežbali tudi slovnico, so torej pravzaprav s početka že po pameti združevali obe metodi. Tako bi bil spis g. T. vsaj pravičen in bi odgovarjal dejanskim razmeram, in jaz bi g. T. radostno stisnil desnico.

Seveda bo g. T. sedaj bržčas rekel, kakor že v «odzivu» namigava, da je moj odgovor «v posledicah zanj laskav», da sem se mu torej udal, ker priznavam, da tudi analitična metoda «kot samcata eksistenca» ne zadošča. Ali prosim ga, naj vendar pogleda, kaj sem že l. 1893. v svoji

¹ Glej str. 238 in 239. Tam in v «razpravi» na str. 22—30 sem označil, kako si mislim vežbanje slovniške tvarine.

razpravi na str. II. 22—30 pisal o slovniškem pouku, in uvidel bo, da smo bili o potrebi slovniškega pouka davno že prepričani, predno je on pisal svoj članek. Kar sem pisal v »odgovoru« (str. 236), da »nova« metoda ni »trmasto neodjenljiva« in da kjerkoli se greši v tem smislu, da tam mora biti vsak trezen mislec za »posredovanje« ali bolje rečeno za ublaženje pretirane ekstremnosti — kar sem tam pisal, pravim, to je bilo od nekdanj moje mnenje in je še danes. Tudi analitična metoda brez slovniškega pouka šoli ne ustreza! Na imenu nič ni, zaradi mene se naša metoda pri pouku nemščine, katero sem dosedaj po pravilu »a potiori fit denominatio« nazival »analitično-direktno«, v bodoče lahko imenuje kar naravnost združena analitično-slovniška metoda ali kakorkoli že, če se že mora spremeniti ime. V bistvu naše metode se s spremenjenim imenom nič ne spremeni. O vrlini tega bistva pa sem tako prepričan, da smatram vsak poskus, uvesti za temelj nemškega pouka pri nas namesto govornih vaj zopet slovniško prestavljajno metodo, kot nazadek. In zato »analitično-direktni« metodi ne »slovo«, ampak najiskrenejši »pozdrav«! Ob enem pa vsem analitikom seveda: Ne zanemarjajte slovnice!

NB. Pri tej priliki naj popravim napačno trditev na str. 235., kjer sem pisal, da sem »novo« metodo l. 1890./91. jaz prvi za nemščino na naših slov.-utrakv. srednjih šolah poskusil prikojiti. G. tovariš A. Virbnik mi namreč piše, da je po tej metodi poučeval že leta 1888. na ljubljanski gimnaziji in da jo je spoznal pri Fetterju, ki je francoščino po njej učil. Jaz tega nisem vedel. Lojalno sedaj priznam prioriteto g. prof. Virbniku.

Anton Štrifof.

Pedagoški utrinki.

Piše Iv. Šega.

XXXIII.

Današnji pouk je še v mnogem, mnogem jako pomanjkljiv, posebno se vse premalo upošteva ono zlato pravilo, ki slove: »Poučuj nazorno!« — Najbolj preziramo pa ta rek pri naravoslovnem pouku, kjer navadno postopamo tako, kakor da bi bili naši učenci vsi že rojeni naravoslovci, ki poznajo vsako žival, rastlino, rudnino itd. že od rojstva tako natančno, da jim je ni treba kazati — naravno — temveč zadostuje že, da znajo dotični berilni sestavek »drdrati« po gotovih priučeni in vtepenih vprašanjih. In ta površnost ali recimo enostranstvo ravno pri pouku iz naravoslovja je tudi kolikor toliko vzrok oni podivjanosti naše mladine, ki nam dela toliko preglavic. Ako prične mladina ljubiti naravo, to veličastno zgradbo božje vsemogočnosti, postane nje

srece, nje čustvovanje hitreje pristopno vsaki prikazni, ki se poraja v prosti naravi; in tu je vendar vse tako lepo združeno, vse se nahaja v tako lepem soglasju, da napravi na človeški razum le najboljše utise. In kadar prične mladina opaževati prirodno življenje s pravim občutkom, s pravim očesom, potem opažamo na tej, naravo ljubeči mladini, velikansko izpremembo. Ona ni več tako dovzetna za ona otroška razsajanja, iz katerih se izcimijo razne kali poznejših hudobij in podivjanosti. To je pa lahko umevno, kajti mladina, ki prične ljubiti naravo, se ne ogreva več tako za one otroške razposajenosti — katere opažamo pri naši vsakdanji mladini, temveč nje mišljenje se nekako osredotočuje na one razne naravne pojave, ki jih srečuje vsak dan pri vsaki stopinji v naravo. In to ljubezen do narave vzbuditi v učencih, je prva in poglobljena naloga šole, posebno na deželi, ker glavna naloga ljudske šole je vsekakor vzgojevati mladino v ljudi za življenje, ne pa je obtežiti z nepotrebnim balastom raznih pravil in nebrojem številčk.

Vsaka šola — posebno ljudska — naj bi imela primerne zbirke za naravoslovni pouk — nanašajoče se na berilne sestavke v šoli rabečih beril. Toda prave «bele vrane» so one šole — izvzemši mestne — katere se morejo ponašati s primerno zbirko — ali recimo z nekakim šolskim muzejem. Zbirko rudnin se dobi še tuptatam, redke so pa šole, kjer se nahaja kaka zbirka nagačenih živalij, ptičev itd. ali pa primernih preparatov, raznih reptilij oziroma rastlin. In vendar naj bi bila prva naloga, da sveta dolžnost šolskih voditeljev, da si preskrbi vsaka šola vsaj one eksemplare «in natura», ki se opisujejo v raznih berilnih sestavkih in katere se prav lahko dobi v šolskem okolišu. Seveda, za one velikane, kakor slona, velbloda, soma itd. naj se pa preskrbi prav dobre slike — in tu, hvala Bogu, imamo dovolj tvrdk, ki nam nudijo v istini prav vzorne slike.

Znamo, da nam marsikateri odvrne, denarja ni. Istina je, a o tem se bi dalo mnogo pisati, kajti denar se lahko dobi na ta način, da se zmanjša vsota takih postavkov v šol. proračunu, ki niso tako velevažni za šolsko izobrazbo, kakor ravno naravoslovni pouk. Oni učitelj pa, ki je kolikaj spreten in vnet za pravi šolski pouk se bode pa sam toliko potrudil, da se nauči pripraviti razne naravoslovne proizvode in na ta način napravi si z lastno pridnostjo — denarnih sredstev tu ni treba posebno veliko — prav lepe zbirke, katere bodo šoli v ponos, njemu v zabavo, a šolski mladini v korist.

Posebno zabavno in rekel bi skoro kratkočasno delo je «gačenje» raznih živalij in ptičev.¹ Pri tem poslu ni treba nikakega «posebnega daru», temveč spretnost se zadobi le s pogosto vajo in ljubeznijo do dela ter s potrpežljivostjo.

Nekak glaven pogoj dobremu prepariranju raznih ptičev in živalij je pač ta, da mora biti preparator sam ljubitelj narave, da mora imeti smisel za življenje in vrvenje v prosti naravi.

Ker ni naš namen v teh «utrinkih» govoriti obširno o kaki učiteljsstvu primerni stvari, omejujemo se le še na nekatere opazke — o «gačenju» in sploh o prepariranju raznih živalij, ptičev in drugih sličnih prirodnih objavimo mogoče prihodnje leto malo razpravo — katere naj bi slovensko učiteljsvo

¹ Opozarjamo ono slov. učiteljsvo, ki se zanima za to stroko na izvrstno knjigo: Die Praxis der Naturgeschichte v. Philipp Leopold Martin I. Theil: Tatiidermie. Zaloga Weimar — Bernhard Friedrich Voigt. Cena 6 mark.

upoštevalo, da povzdignemo naše naravoslovne zbirke, oziroma da spopolnimo taiste ali ustanovimo nove.

1. Vsaka šola naj pristopi kot redni ud «dunajski Lehrmittelcentrali», katera ima namen preskrbovati razne šole s potrebnimi naravoslovnimi zbirkami — v prvi vrsti sedaj z rudninami, ker je društvo še mlado.

2. Ustanovi naj se nekaka «slovenska učiteljska skupina naravoslovcev», katere namen naj bi bil, polagoma napraviti za razne ljudske šole, ki ne razpolagajo z večjim kapitalom, primerne, na šolska berila se nanašajoče naravoslovne zbirke. Tej skupini bi pripadala tudi naloga, zbirati vse naravne abnormalitete slovenskega ozemlja, ki pridejo slučajno in najčešče slovenskemu učiteljstvu v roke ali vsaj na uho.

XXXIV.

«Kar mačka rodi, to miši lovi.» Ta — sicer malo domač, pa vendar času primeren pregovor, nam je prišel na misel, ko smo naleteli v teku kratkega časa na dva jako karakteristična članka, pečajoča se s šolstvom sploh. Namreč: «Novi List», izhajajoč tedensko v Trstu prinaša v svojih dveh številkah 94. in 95. članek: «Usoda našega naroda in — učiteljstvo»; celovški «Mir» je pa objavil v svoji 44. številki uvodnik: «Še tri napake sedanjih ljudskih šol.»

Članka sta sicer zagledala beli dan v dveh ne toliko razširjenih listih, omenjamo jih pa vendar-le kot nekaka karakteristika one stranke, katera vodi ta dva lista in katera se tako rada izigrava kot edino prava prijateljica slovenskega naroda, slovenskega šolstva in slovenskega učiteljstva.

Prvi članek se ogreva kar naravnost za redovne šole in obsoja na «dnu pekla» sedaj obstoječe šole, katere vodijo «ponemčevalnemu sistemu najdozvetnejši» učitelji — med vrsticami rečeno, narodno napredni — in povzdiguje pa v «deveta nebesa» one učitelje, ki so šele v polupreteklem času našli slovenskega pedagoga Slomškega, čeravno bo 26. novembra že stoineno leto minulo, kar se je ta pedagog rodil.

«Mirov» članek pa naravnost trdi, da «nova šola nima srca, nima skrbi, ne pozna dolžnosti, upoštevati najdražji svetinji človeštva, namreč vero in mili materni jezik, vzgajati, blažiti.» In sicer ima nova šola tri glavne napake.

Prva je: «Sedanja ljudska šola gleda le na neko splošno poučevanje v vseh mogočih strokah, zanemarja pa, otroke temeljito izuriti v neobhodno potrebnih predmetih. Vse mogoče hočejo vtepti v mlade glave vaških paglavcev: dežele, mesta, gore, vode celega sveta naj pozna šolar od zunaj in znotraj; kamenje, rudovine, rastline vse in kebre tudi, vse naenkrat, v tej uri to, v drugi to! Zraven še zgodovino vseh časov in krajev!» — Cudno! Nemški državni poslanec — katoliškega centra — Peter Reichensperger je pa rekel v svojem govoru pri debati o Zedlitz-ovem šolskem zakonu v rajhu te-le besede: «Ein Bedenken habe ich gegen die Vorlage. Ich will, dass nur Lesen, Schreiben und Rechnen in den Schulplan aufgenommen wird. Es scheint mir aber, dass der Stoff, welchen die Volksschule bewältigen soll, viel zu umfassend bemessen ist.» — Člankar nadaljuje: «Učenih otrok kmet in obrtnik ne potrebuje, potrebuje pa modrih (!) glav in pridnih rok... zarod, ki veliko različnega ve ter zna jezik dobro sukati, ne bo veljal veliko v prihodnjosti.» (!) Ne umejemo tu člankarja, kako

on misli, da pride otrok do modre glave; istotako nas dovede člankar z nadaljno svojo trditvijo, da «oni zarod, ki veliko vé... ne bo veljal veliko v prihodnosti» do zaključka: «der Dumme hat 's Glück!»

Druga napaka: Sedanja šola ne gleda na potrebe posameznih krajev in dežel. Za kmetsko mladino mora vendar drugačen pouk biti, kakor za mestne in delavske otroke... Šolske knjige so sestavili strokovnjaki pri zeleni mizi, ne pa pod kmetsko streho (!?)... Ta zahteva pa sloni na prav moderni napravi. G. pisec je gotovo preštudiral natanko one moderne zahteve, ki smo jih označili v «XXV. utrinku», opozarjajoč slovensko učiteljstvo na Svetič-Gorstovo razpravo v 7. št. «Ljubljanskega Zvona» in na izvajanja švedske pisateljice Ellen Key, priobčene v 25. številki nemške revueje «die Wage». «Ta metoda ‚en bloc‘ bi se imela za vselej zavreči» in vzgoja naj «izkuša pospeševati naravni razvoj njegove individualnosti». Radi pritrđimo g. piscu «da je smešno» — kakor pravi «Zvonov» člankar Svetič — «in pa škodljivo, ker prihaja iz šol in iz vseučilišč leto za letom na tisoče mladih ljudi, ki so vsi natančno prikrojeni po istem vzorcu, kakor ‚klobase iz čičaške tovarne.‘» In če se upoštevati hoče drugo napako «Mirovega» članka zateči se bode morala taka šola v naročje Ellen Key, ki zahteva, da se število otrok v posameznih šolah, ako se hoče v istini ozir jemati na individualizem posameznih otrok — in to izrecno zahteva «Mirov» člankar — znižati na 12 — reci dvanajst.

Druga napaka pa ugonobi tretjo člankovo napako, ki se zove: «Sedanja šola traja predolgo! Osem zlatih let zahteva ljudska šola zase. Mladosti najlepši čas, leta, kjer se srce in glava najbolj izomika, kjer je najbolj občutljiva in dovzetna — zahteva šola zase. O, če bi bila prava, kaj bi lahko dosegla. Tako pa... Kakšna odgovornost, kakšna sodba čaka sedanjo šolo za dolgi čas osmih let, za vsa srca, za vse glave otrok!

Če je otrok le srednje nadarjen — in na take se moramo ozirati — on si pridobi v petih ali šestih letih že vse to, kar mu more sedanja šola sploh dati; in potem — potem za njega ni več novega, nič mikavnega in on začne — lenariti. In taka duševna in telesna lenoba se v naših šolah pita, vzgaja! In lenobo podpirati v 12., 13., 14. letu — to je najhujša napaka, smrtni greh! Tu se pokopujejo zlati talenti, tu se lahko že udajo hudim napakam, slabim navadam, prihodnjim hudobijam.»

In konec: «Zaradi tega pa je klic pravih (!) prijateljev in zastopnikov ljudstva: **proč s sedanjo osemletno šolo!**» — — —

Sicer bi lahko, če bi bili hudomušni, zaklicali obema piscema označenih dveh «konfuznih» člankov s Prešernom: «Le čevlje sodi naj kopitar» — toda tendencija takih člankov in naj bodo še tako «konfuzni» se dá kar otipati in taki članki so najboljša priprava, dovesti kmeta do sovraštva napram učiteljstvu, napram šoli in mu pripravljati pot v roke raznih špekulantov, ki ga odvedejo liki sužnju v Ameriko, kjer pusti svoje najboljše moči — a njegova rodbina se pa izročča bedi in pomanjkanju, oni začetnici vseh mogočih kazenskih prestopkov in njegovih nasledic.

XXXV.

Svoje dni je obudil precej senzacij v pedagoških kakor tudi v sodnijskih krogih nastop turinskega profesorja Cezarja Lombroso, ki je trdil, da se dá «z ravnilom, šestilom, kraniometrom i. dr.» določiti že otroka, ali bo «hudo-

delec» ali ne. Trdil je, da je prišel «na podlagi mnogobrojnega merjenja človeških glav in črepin do sklepa, da so mere na glavi (širokost itd.) pri hudodelcih drugačne kot pri normalnih ljudeh z normalno delujočimi možgani. On je tedaj določil obliko glave hudodelnika ali «tip hudodelnika»; vendar je treba opomniti, da se razteza pojem «hudodelnika» sploh na vse človeški družbi škodljive ljudi, ljudi, pri katerih so stopile razne živalske strasti, vsled atavizma zopet na dan. Da, on trdi, da se more že na glavi otroka spoznati, ako ima kaj na sebi od «tipa hudodelnika» in zanimivo pripoveduje, kako je enkrat svaril starše, naj pazijo na odgojo otroka ker —, in res, dotični je našel svojo smrt v ječi. — Po njegovi teoriji so znaki takih otrok sledeči, ki se lahko opažajo že v najnežnejši dobi: 1. laž, 2. jeza, 3. nerazločevanje dobrega od hudega, 4. trdosrčnost, 5. nenavadna pohlevnost in zadovoljstvo samo seboj in 6. nagnjenost do pohotnosti. In to je dokazal tudi na golih vzgledih, ali recimo bolj vzgledih. Te definicije so pa našle tudi hud odpor med mnogimi anthropologi, psihologi, filozofi in pedagogi. Eden prvih protivnikov Lombrozovih je bil dr. Baer, Nemeč, ki je izdal l. 1893. zanimivo knjigo: «Der Verbrecher in anthropologischer Beziehung», kjer pobija odločno Lombrozove nazore o rojenih «hudodelnikih». Glavna misel dr. Baerove teorije je: 1. Dete je v istini moralno slabo razvito, vendar to mu še ne daje znaka «hudodelnika». 2. Pri mnogih tacihi otrocih se opaža nekaka degeneracija v duševnem oziru, vendar zato še ni izključeno, da bi tako dete ne moglo postati koristen ud človeške družbe. 3. «Hudodelnika» se ne sme smatrati kakor človeka, ki je zaostal v otroški dobi v duševnem oziru.

Lombrozova teorija je, kakor tudi dr. Baerova, velikega pomena za razvoj cele človeške vzgoje in sploh človeškega rodu. Prvi kakor drugi imata mnogo, mnogo privrženecv — in prihodnost pokaže, ima li v istini Lombrozova teorija tako minimalno vrednost, kakršno so ji prerokovali vsi poročevalci letošnjega anthropološkega kongresa, vršečega se početkoma septembra t. l. v Antverpenu, ali ne.

XXXVI.

Kakor neka «nepotrebna novotarija» (!?) skuša se uvesti v ljudske šole intenzivnejše gojenje estetičnega čuta, to je, napeljavati šolsko mladino k razumevanju lepote. In skrajni čas je bil pripeljati vzgojo do tega cilja. Ako pogledamo le površno v življenje slovenskega in sploh priprostega, pa tudi «boljšega» ljudstva, vidimo, kako se najpriprostejši zakoni estetike teptajo z nogami. Ozirno se le v navadno kmetško stanovanje. Tu opazimo po vseh štirih stenah viseti razne podobe v prav različnih višinah in čimbolj je podoba «kričeca» tembolj ugaja našemu kmetu. Tu vidimo zastopano najnovejšo «secesijonistiško» šolo. In brezvestni ljudje sleparijo s takimi diletantskimi proizvodi kar na debelo kmetško ljudstvo, hvaleč in hvaleč na vso moč lepoto in krasoto teh brezpomembnih in ničvrednih podob. Ali oglejmo si prvo kmetško hišo, ki jo najdemo v vasi. Kako je brezokusno zidana — a vrhutega še tako nepraktično. In vendar pripomoremo ravno s šolskim poukom, da si mladina, prihodnja generacija pridobi potrebno umevanje prave umetnosti, da se v mladini vzgoji čut umetnosti.

Ves šolski pouk naj se nekako naslanja ravno na estetične zakone. Pri nazornem pouku naj se uporabljajo kolikor mogoče podobe, ki odgovarjajo vsem umetnostnim zakonom. Posebno pa zamoremo veliko storiti v ta namen

pri risanju; ta predmet bodi prepojen in navdahnjen z zakoni prave umetnosti, posebno na višji stopinji se dajo doseči uprav neverjetni uspehi, toda risanje se mora poučevati z ono ljubeznijo, kakršno ravno zahteva ta predmet. Učitelj ne poučuj tega predmeta z ono mačevsko brezbriznostjo, katero nahajamo še tuintam, češ, čemu treba tega kmetskemu otroku, vsaj ne bo nikdar slikar.

Mnogo se v tem smislu dá napraviti tudi pri pouku ženskih kakor tudi deških ročnih del. Pri prvem, to je pri ženskih ročnih delih ni le dovolj, da znajo deklice predpisane vzorce napravljati, ne, opozarja se jih tu tudi lahko na sestavo barv, na kraj in še na sto in sto vsakdanjemu življenju potrebnih reči. Istotako naj deška ročna dela ne vzgajajo dečkov le v dobre obrlarje in žagarje, temveč opozarja se naj jih na razne zakone, ki se uporabljajo pri izdelovanju v resnici lepih umotvorov.

Glavna pozornost naj se pa obrača na vso šolo, na opravo kakor tudi na šolske sobe same, kako ves drugačen vtis napravi šola, posebno pa šolska soba na človeka, kjer vlada nekaka skladnost, nekaka harmonija v vseh rečeh. Stene naj bodo vedno okrašene s primernimi podobami, primerni napisi naj bi se nahajali ne le po stopnicah in po veži, temveč tudi zunaj na šolskem poslopju, posebno pa nad vrati. Tudi cvetic naj bi ne manjkalo v nobeni šoli; šolsko poslopje naj bi postalo nekak cvetličnjak; po vseh kotih naj bi stale razne skupine cvetlic različne velikosti, katere naj bi oskrbovali odraslejši dečki ali pa deklice. — In koliko rajše mladina prihaja v tako okrašeno šolo, le zamislimo se v ono otroško dobo, ko smo stopili ob večjih praznikih v domačo, lepo okrašeno cerkev; kako mogočen vtis nam je napravila ta nedeljska prazničnost, skoro dihati si nismo upali.

V Nemčiji — tej državi napredka — se je ustanovilo posebno društvo v Berolinu, katero ima namen pospeševati v ljudski šoli kakor tudi po ostalih šolah gojenje estetičnega čuta. V ta namen izdava v to potrebne slike, modele za risanje itd. Tudi v Avstriji smo v tem prišli za korak dalje. Naučno ministstvo je pričelo izdavat nekake podobe za zgodovinski pouk, katere pa po našem nemerodajnem ukusu in mnenju ne odgovarjajo povsem svojemu namenu.

Književno poročilo.

A. M. Slomšek kot pedagog. (Odgovor g. dr. Fr. Ilešiču). Kritiki izvršujejo prepotrebno delo, rešetajoč nove literarne proizvode in ustvarjajoč objektivno sodbo o vedno gosteje in gosteje porajajočih se spisih, ki se pošiljajo v dežel. Temu rešetanju je pri znanstvenih delih v prvi vrsti namen, da se določi splošni pomen dotičnega spisa, da se izčinijo razni napačni nauki ter da se pojasnijo pretemno izražene misli. Ako je ocenjevalec to zadačo korenito izvršil, mu mora biti čitateljstvo, ki iz večine le površno prehlstava kupe literarnih proizvodov, iz srca hvaležno. — G. dr. Fr. Ilešič je v 9. in 10. št. «Popotnika» objavil daljšo oceno moje knjižice «A. M. Slomšek kot pedagog», založeno po D. Hribarju v Celju. Z veseljem moram priznati, da so prepričevalne besede gospoda kritika v nekaterih točkah jasneje začrtale nazore, ki sem jih obrazložil v svoji razpravi. Zato pa tembolj obžalujem, da se je v oceno vpletlo tudi nekaj izvajanj, ki ne bodo nikakor utrdile misli o

Slomšek kot pedagogu; pač pa utegnejo marsikatero trditve ocenjevalčeve zмести čitateljem pravilno sodbo ter povzročiti neprijetno kodrcijo. Da se pa to kolikor toliko prepreči, zato izpregovorim v naslednjem «Odgovoru» o nekaterih prepornih točkah.

Gosp. dr. Ilešič pravi: «Zanemarjajoč metodo ni poučeval — namreč Slomšek — vzgojno v smislu Herbartovem. Gosp. Brinar Herbartov vzgojni pouk istoveti s Slomškovim načelom, «učenci naj po spoznanju koristnih reči modreje ravnajo in rastejo v sveti čednosti!» — Znano je, da je bil Herbartu «v nramnosti utrjen značaj» najvišji cilj, kateremu naj bi se približevali učenci; da pa se utrjen značaj razraste v krepko drevo, ki kljubuje vsem viharjem življenja, zato je treba, da se mu skrbno pripravljajo tla, v katerih so razpletene njegove korenine. Ta tla so predstave, t. j. duševno obzorje otroško; če torej vzgojitelj razširja duševno obzorje učenčeve, okreplja s tem tudi nramni značaj, t. j. on vzgojuje. To bi bilo na kratko označeno stališče Herbartovo. A o Slomšku čitamo na str. 33 kritikovane razprave naslednje: «Slomškov vzgojni princip je nekoliko pietističnega značaja, kakor sta ga razvila v Nemcih Franke in Zinzendorf, začrtavši človeški vzgoji pot goreče pobožnosti, a v glavnih potezah mu je vtisnjen pečat pozitivnega krščanstva, kakor se nam zrcali v pedagoških idejah Graserjevih in Palmerjevih.» In str. 44 iste razprave čitamo: «Najvišji smoter sistematičnega pouka je osredotočil — Slomšek — v žarišče svojega nramstvenega naziranja — in je podredil sleherno poučevanje službi moralne vzgoje». V tem podrejevanju pouka vzgojni svrhi spominja Slomšek res na Herbartov vzgojni pouk; a če kdo opozori na to sličnost še nikakor ne istoveti obeh principov. Ta sodba je pravitako prenaglжена, kakor če bi kdo očital pisatelju, da identifikuje Slomškov vzgojni svrh z vzgojnimi principi Lockejevimi in Roussojevimi in to samo vsled tega, ker je pisatelj opozoril na podobnost naukov omenjenih pedagogov z ozirom na trditev Slomškovo, «da so znanosti brez čednosti le puhle pene». Sicer pa pobija sodbo gospoda kritika tudi ta-le stavek (str. 45) v ocenjevani brošuri: «Toda Slomšku je bila ta — vzgojna — učna svrha le naravna posledica njegovega vso dušo mu objemajočega moralnega naziranja po naukih krščanske vere, in nikakor ne posledica znanstvenega premotrivanja, kakor n. pr. pri Herbartu.»

Z ozirom na pouk v realijah se nahaja v kritikovani knjigi (str. 62) stavek: «... Tembolj zanimivo je tedaj, da se je potegoval Slomšek za te predmete že v isti dobi, ko je še stroga «Politische Schulverfassung» kategorično prepovedavala v narodnih učilnicah pouk v realnih predmetih.» G. dr. Ilešič je menda ta stavek premotril preostro, ker pravi: «Kot predmet so bile po tej postavi — Pol. Schulverfassung — realije izključene, ni pa bil tak pouk (po berilu) sploh kategorično prepovedan, kakor po krivici trdi g. Brinar.» Gospod ocenjevalec je moj stavek malce preveč razblinil. Kje neki sem trdil, da je pouk v realijah po berilu sploh prepovedan? Prelistal bi zaman vso knjigo, in tudi v zgoraj navedenem stavku ni o taki trditvi niti sledu! Sicer pa se najbrž ne bom motil, ako domnevam, da se gospod ocenjevalec ne strinja z mojo sodbo le vsled izraza «kategorično prepovedan.» A da je bil pouk v realnih predmetih res kategorično prepovedan, o tem naj govori «Pol. Schulverfassung» sama: «Lesen, Schreiben und Rechnen sind außer der Religionslehre die einzigen eigentlichen Schulgegenstände deren sie als Mittel zu ihren Zwecken bedürfen, zu denen nur noch eine praktische

Anweisung, cinige Aufsätze zu machen, hinzukommen darf. (§ 28.) . . Da sich aber bei den meisten Schullehrern der Trivialschulen die auszeichnenden Fähigkeiten nicht erwarten lassen, welche zu einem vernünftig geführten entwickelnden Gespräche nothwendig sind: so werden sie sich aller weiteren Entwicklungen, als die in dem Schul- und Methodenbuche genau verzeichnet werden, **streng** zu enthalten haben!» (§ 42.). — Ni li to kategorična prepoved, kakor da je zarentačil zarobljen korporal?!

Kar se tiče poučevanja v tujih jezikih sem omenil v svoji razpravi (str. 56 in 57) tudi to-le: Glede na metodo, po kateri naj bi se učenci priučili tujemu jeziku, se je oklepal Slomšek stare navade, da bi se z obilico suhoparnih pravil in z dobesednim prevajanjem odprla učencem vrata v svetišče tujega jezika. . . Da bi učitelj privajal učence tujemu jeziku na podlagi posameznega klasičnega literarnega dela, kakor n. pr. Jacatot in trgovec Hamilton, ali pa bi jih učil tujega jezika na isti način, kakor se učé otroci svojega materinega jezika, združuje z jezikovnim poukom nazorno shvatanje, — po zgledu Komenskega in pedagogov naše dobe: od teh vzglednih metod je bil torej Slomšek še zelo oddaljen.» G. dr. Ilešiču se zdi, «da je dobesedno prevajanje», ki je je gojil Slomšek in ki se je ščeperilo do najnovejše dobe po naših ljudskih šolah, poseben znak Jacatot-Hamiltonove metode; gospod kritik namreč pravi: «Slomšek ne govori najprej o slovnici, marveč zahteva, naj eden učenec bere slovenski, drugi nemški, potem pa se začne izpraševanje posameznosti; ta metoda pa ni tako različna od Jacatot-Hamiltonove, kakor to povdarja g. Brinar Slomšku v škodu; ali «dobesedno prevajanje», ki ga očita Slomšku, ni znak Hamiltona?» Res je sicer, da je Hamilton dobesedno prevajal s svojimi učenci obširno delo — evangelij sv. Janeza — toda poseben znak njegove metode to ni nikakor, marveč ona je označena v naslednjih dveh didaktičnih zahtevah: 1. Poučuj učenca v tujem jeziku na ta način, da mu staviš pred oči jezikovno organsko celoto, ki bodi edino sredstvo dotičnemu pouku! (Jacatot uporablja Chateaubriandovo «Atalo», Hamilton pa evangelij sv. Janeza). 2. Učenec se mora usposobiti, da iz podavane jezikovne snovi sam abstrahira jezikovna pravila! Glavna zahteva Hamiltonova je torej bila: otroci naj se učé tujega jezika na klasičnem litetarnem delu, a prizanaša se jim naj s suhoparno slovnico; Slomšek pa je baš nasprotno uporabljal pri pouku v nemščini v prvi vrsti slovnico. Že v prvi učni uri jim n. pr. razloži nemško abecedo, takoj za tem priklopi nauk o potegi, o korenikah in končnicah, a tretjo uro že sprega nemške glagole v vseh šesterih časih itd. In g. dr. Ilešič meni, da je Slomškova metoda slična Hamiltonovi!

Gospod kritik pravi nadalje o pisanju: «. . . Naj še omenim, da genetičnega pouka v pisanju v slovenske abecednike ni uvedel morebiti šele Slomšek, kakor bi se zdelo po Brinarju; že abecednik iz l. 1808. ima črke razvrščene po genetičnem redu.» Tukaj je g. dr. Ilešič prav neprimerno pomešal «genetični pouk v pisanju» in pa «analitično-sintetično metodo». V svoji razpravi sem namreč dejal: «Kar se tiče pouka v pisanju, se je poprijel Slomšek takozvane analitično-sintetične metode, katero so začetkom 19. stoletja razlagali in priporočali osobito Natorp, Zerrenner in Zümpe. Po tej metodi naj bi se učenci privajali na to, da razlože posamezne črke v njih glavne dele, ki se vsestranski premotrujejo in vadijo, a naposled zopet sestavijo v črke. Iz te metode izvira kot naravna posledica, da se morajo črke razvrstiti v skupine z istimi osnovnimi črtami ter da se obravnavajo

pismenke po svojem genetičnem redu.» Toda gospod kritik meni, da je že abecednik iz l. 1808. uvel »genetični pouk« v pisanju na naša domača tla. Razvrstitev abecede po genetičnem redu še vendar ni nikakršna metoda, a reformatorične spise v pouku v pisanju, s katerimi je nastopila svojo zmago-slavno pot analitično-sintetična metoda, so objavili dotični pisatelji šele po l. 1808., in sicer Natorp l. 1811., Zerrenner l. 1833. in Zümpe l. 1838. Torej menim, da je g. dr. Ilešičeva kritična opomba o pisanju — odveč.

G. dr. Ilešič pristavlja v svoji kritiki, govoreč o učnih oblikah, da se je Slomšek »primerno posluževal tudi katehetične učne oblike«, prav kakor bi se bila ta okolnost prezrla v mojem spisu; toda ako pogledamo na str. 49 kritikovane knjige, tedaj beremo: »Ponekod se sicer poslužuje — Slomšek — **tudi** katehetične učne oblike, ki je baš za njegovih časov še iz večine slovela kot najboljša — in ima še danes, osobiti med duhovnimi učitelji dokaj privržencev, — a vobče moremo trditi, da je Slomšek privajal učitelje na akroamatično ali monologično učno obliko.» Gospod kritik je torej najbrž prezrl ta stavek v ocenjevani knjigi.

Pravtako neutemeljena se mi zdi g. dr. Ilešičeva trditev, da sem izrekel v brošuri (str. 92) napačno misel, zatrjujoč, »da Slomšek o govornih vajah ni nič omenjal«; in sicer naslanja gospod kritik svojo trditev na neko Slomšekovo opombo v Malem Berilu. No pogledjmo, kaj sem trdil na str. 92! »**Nemški jezik** se učijo učenci le vzporedno s slovnico; o govornih vajah in o nazornem opazovanju predmetov, prilagaje jim dotične tuje izraze, — ne omenja Slomšek ničesar.» Ta stavek na str. 92 moje razprave je vpleten v poglavje D, III., kjer poročam s p e c i a l n o le o Slomšekovi knjigi »Blaže in Nežica,« in se moja sodba nanaša potemtakem edino le na to knjigo, ne pa tudi na Slomškova Berila. Gospod kritik je torej dal moji opombi očitvidno preširok pomen. Da pa Slomšek v »Blažetu in Nežici« prav nič ne omenja govornih vaj in nazornega opazovanja predmetov — kolikor se namreč tiče pouka v nemškem jeziku, — temu mora brezdvomno pritrditi tudi g. dr. Ilešič. Saj pouk nemščine po govornih vajah je vendar pridobitev najnovejših reform na tem polju, a za nas Slovence je nekak mejnik v tem oziru »Schreiner-Bezjakova Vadnica«. Toda gospod kritik je raztegnil pomen mojih besed še širje, zatrjevajoč, da »Slomšek ni samo predaval in gojil mehanizma«; a pri tem je gospod ocenjevalec menda pozabil, da se nanaša moja opomba le na pouk v nemščini, ne pa tudi na Slomškove splošne nazore o pouku, ki sem jih obrazložil v poglavju C. — Ako hoče torej gospod kritik izpodbiti na ta način mojo trditev, nalikuje to nekakšnemu boju s senco.

Iz trte izvita se mi dozdeva tudi naslednja opomba: »Glede na koncentracijo gospod pisatelj prijemlje Slomškega malo preostro«. Pogledjmo le na str. 47 in 48 kritikovane knjige, da vidimo, kako ostro »prijemljem« Slomškega z ozirom na koncentracijo pouka: »Kar se tiče subjekta, katerega poučujemo, je Slomšek obračal vso svojo pozornost na duševno stanje učencev. Vse njegovo poučevanje je bilo osredotočeno v nekaterih točkah otroške zavesti, in predstave, ki niso lahko prestopile praga zavesti, ali ki niso našle odziva v a p e r c e p c i j i, so ostale izključene od poučevanja... In baš v tej, takozvani **subjektivni koncentraciji**, se nam kaže Slomšek tako velikega mojstra, da bi smeli zaklicati, kazoč na delce »Blaže in Nežica«, marsikateremu učiteljskemu novincu naše dobe: »Prid' se lês učit!« Kdor tako sodi o našem velikem pedagogu, ta ga pač ne »prijemlje« preostro! — Razpravljajoč nadalje o tem predmetu pravi gospod

kritik, da Slomšekovi «računi so krasna koncentracija povesti, realij, morale in računstva». Temu bi jaz vsekakor oporekal, zakaj Slomšek pač sega po svoje zglede iz računstva tuptatam v sredino življenja, on napravi na ta način pouk zanimiv, nikakor pa mu ni računstvo stalna točka, okoli katere se razvrščajo drugi učni predmeti, marveč ti stalni točki, na kateri se vedno in vedno ozira, sta versko-nravna odgoja in njen subjekt, t. j. učenčeva duša. Slomšek je res pokazal prekrasno koncentracijo pouka z ozirom na začrtano učno svrbo, zapustil nam je tudi občudovanja vredne zglede subjektivne usredbe, toda trditi ne moremo, da se je zavzemal za tako koncentracijo pouka, kakršna se priporoča po nekaterih pedagogih našega časa. Herbartova šola n. pr. postavlja nekaj klasičnih literarnih del — Grimmove pravljice, življenje očakov, povest o Robinzonu — na prvo mesto in ves drugi pouk se snuje okoli tega središča; drugi pedagogi zopet iščejo sorodnih predstav v raznovrstnih učnih predmetih ter združujejo na podlagi te sličnosti več učnih predmetov v eno skupino. Toda niti Herbartova psihologična usredba, niti druga takozvana enciklopedična koncentracija se more pripisovati Slomšku. Kako bi tudi neki bilo baš računstvo isti predmet, okrog katerega se snujejo druge predstave: saj vendar Slomšek že koncem prvega polletja preneha poučevati računstvo, nadomeščajoč ga drugo polovico leta s poukom v nemškem jeziku! — G. dr. Ilešičeva opomba «Važnost koncentričnega učnega načrta je poudaril Slomšek sam» bi utegnila unetiti komu misel, da se je Slomšek potegoval za takovšno koncentracijo, kakor jo pripisuje Slomšku gospod kritik, namreč za koncentracijo, kateri je žarišče računstvo. Pristaviti je torej treba, da je Slomšek res opozarjal (str. 52) na pouk v koncentričnih krogih, priporočujoč: «Povej otrokom najprej pogloblitve resnice ter ponavljaj in dostavljaj z vsakim naukom . . .»; toda to osredotočevanje si moramo predstavljati le tako, kakor je za naših dni skoraj splošno običajno na narodnih učilnicah, n. pr. pri pouku v zgodovini, kjer se namreč že na nižji stopnji podavajo resnice iz starega, srednjega in novega veka, a na višjih stopnjah se ista snov razširja in popolnjuje.

Tudi kar se tiče splošne osnove kritikovane knjige ne morem povsem pritegniti izvajanjem g. dr. Ilešičevim. Gospod ocenjevalec pravi: «Nerešena je dozraj naloga — tudi gosp. Brinar se je ni lotil — kako se je izobraževal Slomšek, kaj je posebno čital in študiral v gimnaziji.»¹ Ne cika li malce po protislovju, ako gospod kritik nekaj vrst pozneje dostavlja: «Zdi se mi, da se za njo — pedagoško teorijo — zlasti za didaktiko, ni mnogo brigal, — namreč Slomšek — sam rojen šolnik, je preziral potrebo teoretične metodike . . . Prezrši pridobitve svojega časa, je zaostal za njim v marsičem. Čemu neki gospod kritik tako silno pogreša pregleda, «kako se je Slomšek izobraževal, kaj je posebno čital in študiral v gimnaziji», ko vendar sam priznava, da je Slomšek pravzaprav le bore malo pedagoških del študiral, ker «se ni mnogo brigal za pedagoško teorijo», ter je «preziral potrebo teoretične metodike!» Sicer bi bil jaz med prvimi, ki bi z največjo

¹ G. dr. Ilešič meni, da je vstopil Slomšek že l. 1813. v celjsko gimnazijo; a Fr. Kosar, ki je poznal Slomšekovo življenje kakor malokateri, piše v knjigi «A. M. Slomšek in seinem Leben u. Wirken» str. 7: «So nahm dann A. Slomšek im 14. Lebensjahre Abschied von seinem elterlichen Hause u. trat zu Ostern 1814 in die dritte Normal-Classen u. im Herbst desselben Jahres in das Gymnasium zu Cilli ein.» — G. dr. Ilešič tudi dvomi, da bi se bil otvoril 6. razred celjske gimnazije šele l. 1819.; temu moram pripomniti, da sem dotično letnico povzel iz Ig. Orožnove «Celjske kronike» str. 191, kjer bremo, da «v jeseni l. 1819. se je v Celju začela 6. latinska šola».

radostjo pozdravil razjasnitev raznih «vezi, s katerimi je bil privezan Slomšek na preteklost in svojo dobo», — po svojih skromnih močeh sem tudi že temu osnoval podlago v poglavju «Slomšek — in njegova doba», — toda mnogo si ne obetam od takega raziskavanja, in sicer vprav zaraditega ne, ker se mi Slomšek zdi v tem oziru prav zelo podoben Pestalozziju, kateremu so očitali, da posnema uredbe filantropinizma, kar pa je jasno ovrgel Palmer, pisoč: «Pestalozzi fehlte das historische Fundament; was andere vor ihm hatten, erscheint ihm neu; rühmte er sich doch, seit 30 Jahren kein Buch gelesen zu haben... Das Geheimniss seiner Wirksamkeit liegt ja eben in seiner Persönlichkeit!» Vendar ponavljam: vsaka drobtinica v tej zadevi nam bo dobrodošla!

Gospodu kritiku tudi ni všeč, ker sem se bajè «preveč oziral, presojuječ Slomšekovo metodo, le na «Blažeta in Nežico», nič skoro pa na njegove poznejše trivijalkam namenjene šolske knjige.» Temu treba pripomniti, da sem se iz večine res oziral na najizbornejšo Slomšekovo knjigo «Blaže in Nežica», a poleg tega tudi v prav velikem obsegu na raznovrstne Slomškovke pedagoške sestavke, raztrošene po raznih letnikih «Drobtinic»; da pa sem bil do «Beril» nekako bolj skeptičen, temu je vzrok dejstvo, da sem baš v teh «Berilih» zasledil nič manj kakor 15 sestavkov, katere so doslej vsi slovenski slovstveniki priznavali kot Slomškovke — vsaj ugovarjal ni nihče o priliki Lendovšekovih izdavanj Slomškovih zbranih spisov — vkljub temu, da je bilo teh 15 povestic že l. 1822. tiskanih v kratkih peripovedanjih za slov. šole na deželi». (Izdal Kienreich v Gradcu. — Prim. str. 74 in 75). Pravtako so tudi menili, da je spisal šolsko knjižico «Mali Blaže v prvi šoli» Slomšek sam — tudi dr. Medved jo navaja med Slomškovimi spisi — a naposled se je pokazalo, da je njen avtor celjski učitelj Kranjc. In ko je po naročilu ministrstva Thunovega Slomšek prevzel sestavo novih učnih knjig, so mu pomagali pri tem učitelji A. Koderman, P. Musi in J. Kranjc ter poleg teh tudi Mat. Majar, F. Kosar, Fel. Globočnik in Jož. Drobnič. Kako naj bi torej izčrpaval pedagoške nazore Slomškovke «iz Beril», pri katerih sestavi se je sukalo toliko marnih peres! Sicer sem pa itak posvetil Slomškovim učnim knjigam posebno poglavje, toda splošno sem se držal načela «Chi va piano, va sano!»

Neutemeljeno trpko se je izrazil gospod kritik o uporabi Goethejevega citata, kot moto zadnjemu poglavju «Slomšek kot pedagoški pisatelj». Da se prav lahko motimo o kritikovanem pisatelju, dokler ne pregledamo natančno njegovih pisanih besed, njegovih knjig itd., to sem hotel namigniti z Goethejevim citatom:

«... Im Ganzen — haltet euch an Worte! Dann geht ihr durch die sichere Pforte zum Tempel der Gewissheit ein.»

G. dr. Ilešič pa je pripomnil temu motu v kritiki, priobčeni v septembrski številki «Ljubljanskega Zvona» te-le besede: «Brinar torej Goethejevega citata ni razumel.» — Počasi po kamenju, gospod kritik: ta vaša trditev je precej — drzna! Toliko «esprita» ima pa vendar sleherni učitelj — bodisi da živi tudi na kmetih — kolikor ga je treba, da razume, kako Mefistofel «farba» učenca, ki bi rad študiral pravoznanstvo, pa zopet teologijo in medicino. No če bi pa vendar kdo ne razumel pereče Goethejeve ironije, pove mu to naposled koncem prizora Mefistofel sam, ki se zakrohoče za odhajajočim učencem, sarkastično sikajoč:

«Folg nur . . . meiner Muhme der Schlange, Dir wird gewiss einmal bei deiner Gottähnlichkeit hange!» V citatu «Im Ganzen — haltet euch an Worte! . . .» sem pravitako dobro razumel Goethejevo ironijo, kakor gospod kritik, ki bi v skranjem slučaju — če se je že hotel spoteknuti ob tem, za celotno razpravo malopomembnem motu — mogel samo reči nekako tako-le: «J. B. je Goethejev citat, ki se ume v «Faustu» kot pereča ironija, prikrojil za svoj namen in mu neopravičeno podteknil smisel brez ironije.» In niti tako očitane bi ne bilo umestno, ker je splošna navada, da si smejo pisatelji privoščiti to svobodo, da združujejo s citati zdaj pomen ironije, drugikrat zopet brez ironije. Temu v prilog samo to-le:

V pedagogiki se nebrojnokrat citira izrek «Non scholae, sed vitae discimus!» torej brez ironije, a v Senekovih «Epistolah», od koder se je ta citat povzel, glasi se ironično: «Non vitae, sed scholae discimus! Isto je pri Lafontainovem izreku iz basni «Mestna in poljska miš»:

«Je laisse à penser la vie,
Que firent ces deux amis.»

Tudi ta citat se mnogokrat vpleta v govor v ironičnem smislu, a se dostikrat navaja tudi brez ironične primesi. In takih zgledov je več; a vse to potrjuje, da se je gospod kritik s svojo rezko opombo — pre naglil!

V «Dodatku» h kritiki mojega spisa primerja g. dr. Ilešič mojo razpravo o «Slomšek kot pedagogu» z g. Slavičovo «vzgojeslovno študijo po Slomškovih iskricah», priobčeno v «Almanahu», ki so ga spisali slovenski bogoslovci. In baš neka opomba v tem «Dodatku» je jasna priča, da je gospod kritik nekatera mesta moje razprave čital prehlavno, zakaj drugače bi nikdar ne zapisal teh-le besed: «Za določbo svrhe Slomškovih šole sta vzela g. Brinar in Slavič isto mesto iz uvoda «Blažetu in Nežici»: »V spoznanju božjem čimdalje bolj napredovati, po spoznanju koristnih reči modreje ravnati po ravnanju pa tudi v sveti čednosti rasti: to je naše šole sveti namen . . .», samo ne vem, zakaj je g. Brinar tu razprto tiskani stavek izpustil.» — Razpravljajoč o Slomškovih nazorih o pouku sem sicer podprl svoje trditve tudi deloma s tem citatom, toda gospod kritik mi očita, da sem pri «določbi svrhe Slomškovih šole» izpustil stavek: «V spoznanju božjem čimdalje bolj napredovati. . .» Toda, kdor odpre kritikovano knjigo na str. 33, naleti tudi na naslednje vrste: „Šolam, ki jih je smatral — Slomšek — za vzgajališča par excellence, je začrtal isto **pedagoško svrho**, kakor vzgoji sploh: **V spoznanju božjem čimdalje bolj napredovati**, po spoznavanju koristnih reči modreje ravnati, po ravnanju pa tudi v sveti čednosti rasti: to je naše šole sveti namen.» Da mora kritik natančno prečitatati delo, preden ga dene na kritično rešeto, to je pač zahteva, ki je ne sme prezreti noben ocenjevalec.

Josip Brinar.

Razgled.

Listek.

Glavnica nemških učiteljskih društev na Češkem iznašala je leta 1900 K. 252.587-82. Od teh se je posodilo K. 57.456-02 brezobrestno učiteljem, darovalo pa 1.830 K.

Častni in spravni sod med učiteljstvom. Od več strani se priporočajo učiteljstvu takozvani spravi in častni sodi, čijih naloga bi bila, soditi o preprih med učitelji v posameznih društvih. — To nam daje povod, nekoliko več besed umestiti za ta predlog. Kakor znano, deje pregovor: »Učitelj učitelju največji sovražnik.« Žalibog je to deloma resnica. Kruhoborstvo, familiarne, političke, občinske, društvene razmere, vse to krha večkrat slogo med nami — na našo veliko škodo. Med ljudstvom propada vsled tega stanovski ugled, življenje učitelja postaja brezpomembno in težavno. Nimamo dobrega na vasi, trpke razmere med učiteljskim osebjem pa spreminjajo ravno to, kar bi naj hladilo naše življenje, kolegialnost, v gorak strap. In potem postaja življenje tako grozno težko!! Gotovo je že vsak to skusil, hotel se spraviti, a energije in možnosti je premalo. V ta namen se naj ustanovijo častni sodi, ki bi naj takšne neprijetnosti v kalu zadušili. Proč s prepriom iz stanu, vsi bratovsko ljubezen sodruga! Tako bode naša stanovska organizacija postala trdna, in marsikateri, ki ga podi nedorazumljenje v sovražni tabor, bo ostal zvest pristaš naše svobodomiselnje in raditega plemenite zveze. Tovariši uvažajte pri skupščinah ta naš predlog. Morebiti se dopada širšim slojem med učiteljstvom.

Lep dar je položila na oltar človečanstva neka angleška dama, ki je darovala 25.000 M. za nakupovanje umetnih bobnic dr. Nicholsona za one, ki slabo slišijo. Bobnica se more dobiti v »Institut Nicholson«, 'Longeott', Gumseishurg, London W.

Šole in pivnice na Gališkem. Nad gališkimi šolskimi razmerami se zgraža zdaj ves svet. Vzroki tej šolski bedi so različni. Enega je odkril prof. Majerski v seji občinskega sveta v Lvovu. Dejal je, da leto za letom postaja število onih otrok v Lvovu, ki ne pohajajo v šole, večje. V poslednjem šolskem letu je vzraslo to število na 8000. Deloma je temu kriva neskrbnost staršev, deloma nedostatek šol in učiteljev, deloma vsled brezskrbnosti šolskih ogledov, ki ne kaznujejo nemarnih staršev. Zato pa procvitajo žganjarne. Splošno presenečenje je vzbudila te dni izjava, da pripada v Jareniči na 100 huculskih rodbin 15 žganjarn, izmed katerih je 13 v rokah židovskih oderuhov. Te žganjarne so bile poprej odprte vso noč. Šele sedaj so dosegli prebivalci tamkajšnjih poletnih stanovanj, da so se žganjarne zapirale ob 10. uri zvečer. Da bi se pa število žganjarn zmanjšalo, zato se nikdo ne briga. Več luči, več prosvete; žid beži pred svetlobo in le v motni vodi ujame svoj plen.

Za razvoj nrvnosti. Edmond Ligot, pariški meščan, daroval je v svoji oporoki francoski akademiji 20.000 frankov, da bi z vsakoletnimi obresti te glavnice obdarila revnega otroka, ki se vede na posebno vpljuden način napram svojim staršem.

Prosveta židov v Rusiji ni simpatička med prebivalstvom. Zato je izdal minister za prosveto naredbo, s katero se omejuje število židov na ruskih univerzah na 2%. V Odesi pa se je odredilo, da židi ne smejo več polagati izpitov, ki bi jih usposobilo za vstop v petrograjski tehnološki zavod.

Ljudske knjižnice v Rusiji. V raznih mestih so se ustanovila društva, ki se pečajo s širjenjem čitanja po utemeljevanju knjižnic na vasi. Tako utemeljuje n. pr. kijevsko »društvo propagatorjev treznosti« v vseh občinah gubernije knjižnice, o čijih uspešnem delovanju prihajajo vzpodbujajoča poročila.

Vožnja na železnicah je na Ruskem za dijaštvo prav vredna. Dijaki visokih in srednjih šol plačajo samo četrtino navadne cene; učenci meščanskih in navadnih šol pa ne plačujejo sploh ničesar. Pri nas pa se bode vožnja najbrž še podražila.

Reforma po najkrajši poti. Brez vseh konferenc, brez vseh posvetovanj in brez vseh pogovorov, ukazal je minister za prosveto v Buenos-Airesu, da se imajo v srednjih šolah uvesti prirodne vede mesto starih jezikov. Da bi se proti tej reformi ne demonstriralo, je odredil, da se naj suspendira vsak profesor, ki bi ne bil z novo reformo zadovoljen, istotako odpusti vsak dijak, ki bi demonstriral proti temu. — Boj proti grščini in latinščini po vsej črti!

20 milijonov daroval je Rus Gavril Slobodnikov deloma visoki ženski šoli v Moskvi, deloma tehniškim in obrtnim šolam, ostanek pa za šole za delavstvo.

Učiteljski štrajk se je pričel pretečenega meseca v Valenciji. Učitelji so poslali krasnega jutra učence domov. Takšne razmere vladajo v deželah klerikalizma: v Italiji in Španiji.

Ministrova žena — učiteljica. Žena bulgarskega ministra Karavelova je bila, predno se je omožila, učiteljica. Ker je bila to z vso dušo, tudi po zakonu ni nehala iti v šolo poučevat. In danes, ko je žena ministra, hodi z isto skromnostjo, marljivostjo in vestnostjo dan za dnevom v svoj ponižni razred, širiti prosveto med mlade Bulgare. Istiaito, ta žena je vredna najlepšega spomenika na svetu! To je ljubezen do učiteljskega stanu, kakršne ne vidimo nikjer več, ne doma ne na tujem. Bog ji daj sile in isto delavnost še na mnogaja leta!

Roditeljski večeri. Že večkrat smo poročali o tej uvedbi na Spodnjem Avstrijskem in drugod. Sedaj je že precej časa poteklo in zaznamovati je tudi mogoče v tej zadevi nekoliko kritike. Ista je povsod jako laskava. Posebno matere ne morejo prehvaliti teh uvedb. Poset se vedno maoži. Zanimanje za šolo in učiteljstvo postaja vedno večje.

Koliko se izkoplje na zemlji zlata in srebra. Kovnica v Washingtonu je sestavila pregled, iz katerega posnemamo sledeče podatke: L. 1899. se je na celi zemlji izkopalo zlata v vrednosti 306,584.900 dolarjev, to je za 19,156.243 dolarjev več, nego l. 1898. Srebra so dobili za 167,224.243 finih unc, to je za 1,928.671 unc več, nego l. 1898. Največ zlata se je izkopalo v Avstraliji, Afriki in v Zedinjenih državah. — Južna Afrika je prej dajala največ zlata, zdaj je pa zaostala zaradi vojske.

Pridobivanje petroleja. Leta 1900. se je pridobilo 138 milijonov sodov petroleja. Produkcija Rusije je znašala 68 milijonov sodov. Združenih držav 58 milijonov, nizozemske ljudje 3 milijone, naše monarhije $2\frac{1}{2}$ milijona, Rumunske 2 milijona sodov. Ostanek odpade na osem drugih dežel, ki pa ta petrolej same porabijo, ter njihov proizvod ne vpliva na mednarodnem sejmu.

Pedagoški paberki.

Šolsko nadzorstvo v severoameriških državah. Generalni nadzornik šol v Novem Jorku je sedaj g. Gilbert, silno naobražen mož. Vsako nadzorovanje naznani šolam že preje. — «Ne prihajam zato» — pravi — «da bi gospode presenetil, prestrašil in sumničil, kajti učitelja, kateri sam ne čuti v sebi poklica, potrebo za izpolnjevanje šolskih dolžnosti, takšnega učitelja nikdo ne popravi, niti najbolj energični policijski komisar.» Najpreje govori z nadučiteljem šole, da sliši njegovo mnenje o posameznih učiteljih, o njih metodi pri pouku in o tem, kako deluje nadučitelj na pouk posameznih učiteljev. To, kar poroča nadučitelj, si natančno zabeleži, kajti njega mnenje nazira za važen in potreben moment za pravo sodbo. Po teh pogovorih šele začenja hospitacija, kjer posluša inspektor čez pol ure pouk, potem pa sam poučuje in izprašuje. — Ta način hospitacije zelo prija učiteljstvu, ki samo pravi — «od takšnega inspektorja se moremo kaj naučiti — tako smo lahko navdušeni za delo — zato ga ljubimo.» — Nadzorstvo ima samo tedaj pravi pomen, kadar nadzornik: 1. ne nazira pouk v šoli kot uradni akt, kot številko, o kateri ima poročati; 2. ne sodi učitelja po stari šabloni, ampak po njegovi individualiteti; 3. ni pedant, ki radi malenkosti ne vidi glavnega smotra, in ni polčaj, ki učitelja zasleduje; 4. ne išče slabih in nelepih lastnosti učiteljevih, ampak dobrih; 5. ni procentar, t. j. ne sodi vse po procentih, ampak 6. premišljuje vse razmere; 7. zna pokazati, da ne ume samo soditi in veleovati, ampak tudi sam vzorno v šoli

poučevati; 8. ima nadalje stanovsko izobrazbo, kakršno zahteva od svojih podložnih; 9. ume molčati o tem kar je videl pri hospitaciji; 10. je pravičen v svojem sodu, katerega si stvari po dejstvih ne po fantaziji.

Nemške šole v Baltiških pokrajinah Rusije. Kakor poroča »Nov. Vremja« je dovolilo rusko prosvetno ministrstvo l. 1893., da se ustanovijo v baltiškimi pokrajinah privatne šole za otroke tujcev z nemškimi učnimi jeziki. Ker pa se te šole niso držale obstoječih predpisov in ker so sprejemale tudi otroke ruskih staršev, je ukazal minister za prosveto, da se te šole zaključijo in nove ustanovijo.

Obvezni šolski poset na Nemškem. Učno ministrstvo na Nemškem je dalo postaviti nov zakon o obveznem šolskem posetu. Osnovo tega zakona je poslalo vsem občinskim predstojnikom, da izrazijo o njej svoje mnenje. Najvažnejše točke te osnove so te-le: Obveznost šolskega poseta začenja z dnevom vpisa, kar se vrši dvakrat v letu: o Veliki noči in o sv. Mihaela. Pri vpisu se zahteva dokončano 6. leto. Kjer so mestne razmere neprijazne, ali kjer zahteva to zdravje otrok, se more doba vpisa podaljšati za leto dni. Tudi izstopiti se more dvakrat v letu, toda vselej le po končanem 14. letu. Tudi slepa in gluhonema deca mora v šolo, a zanjo je treba posebnih oddelkov. Gluhonemi morajo hoditi do 16. leta v šolo. Ako otroci zanemarjajo šolo, jih more stražnik ali sluga v šolo pripeljati. Starši, ki malomarno pošiljajo otroke v šolo, se kaznujejo za dan po 10 vinarjev do 2 mark, tudi z zaporom od treh ur do dveh dni. Krušni očetje, ki pošiljajo otroke v šolskem času na delo, se kaznujejo z 1—140 mark. Vse šolske potrebščine, tudi snovi za ročna dela preskrbuje šolska občina.

Razvoj šol v Srbiji. L. 1845. je bilo v Srbiji 170 šol s 6000 učenci in 187 učitelji; l. 1875. pred vojsko 534 šol s 23.900 učenci in 667 učitelji; l. 1885. 565 šol z 41.703 učenci in 925 učitelji; l. 1899. pa 1105 šol s 86.000 učenci in 1921 učitelji. Četudi se nam dozdeva število srbskih učencev veliko, vendar hodi samo 28% za šolo sposobnih otrok v šolo; in v Srbiji je obvezni šolski obisk. V mestih pripada 1 učenec na 40, v vasi na 32 prebivalcev. Najslabše se godi deklicam, kajti izmed 86.000 učencev je samo 14.000 učenk.

O češkem šolstvu. Na Češkem je 8292 čeških učiteljev s sposobnostnim spričevalom, nemških 5478, čeških učiteljic 1342, nemških 762. Z zrelostnim spričevalom 558 čeških, 487 nemških učiteljev in 255 čeških, 105 nemških učiteljic. Neizkušenih učiteljev je na čeških šolah 39, na nemških 10, učiteljice 8 nemških in 71 čeških, pomožnih učiteljev je 110 čeških in 18 nemških. Vkupe je torej 10.559 čeških in 6911 nemških ali 17.470 učiteljev sploh. Na 13 čeških učiteljskih je 1258 kandidatov in 614 kandidatke, na 11 nemških učiteljskih je 1055 kandidatov in 459 kandidatke.

Potreba zdravstvenega nadzorstva v šolah. Kako potrebno je stalno zdravstveno nadzorstvo v šolah, o tem govori jasno poročilo, po katerem se je našlo v 15 švicarskih kantonih pri 103.400 preiskanih otrocih v 15.000 slučajih takšne bolezni, ki se morejo še izlečiti. Mnogi otroci boleha na tej ali oni bolezni, o katerih starši ničesar ne vedo. Marsikakšna bolezen bi se mogla tem načinom v kalu zadušiti. Ker zdravniki nimajo še pravice v naših šolah, bi bilo dobro, da bi poznal vsaj učitelj dobro stanje zdravlja učencev.

Otroci morajo večkrat menjati v šoli prostore. Na VIII. mednarodnem higijeno-demografskem zboru v Parizu se je obravnavalo tudi o tem, kako nevarno je za zdravje, ako morajo učenci dalje časa ali celo vse šolsko leto sedeti na istem mestu. Kongres je govoril o tem posebno z ozirom na vpliv, kakšnega ima razsvetljava onega mesta na učencev vid. Na temelju fotometriških izkustev se je dognalo, da morajo menjati učenci svoja mesta vsakih 8—14 dni. Seveda je še več drugih vzrokov, zlasti po zimí, da morajo učenci menjati svoja mesta.

Reorganizacija srednjega šolstva v Rusiji. »Pravit. Věstnik« oznanjuje, da je končala komisija za reorganizacijo srednjih šol svoje delo. Srednje šole bodo odslej sedemletne. Grščina odpade, latinščina se boče poučevala samo v najvišjih štirih razredih. Mesto teh predmetov se uvedejo prirodne vede, dva moderna jezika in domoznanstvo. Pouk v matematiki,

v ruski in svetovni literaturi se razširi. V Petrogradu, Moskvi, Kijevu, Varšavi in Jurjevem ostane po eden klasiški gimnazij. V šolah, katere ne vzdržuje samo vlada, ni treba se držati v vsem novega načrta. Car je proučil plan in pripomnil, da je treba posebno paziti na nabožno in нравno vzgojo, na šolsko disciplino, na večji obseg telovadbe, uvedenje iger, izletov in sprehodov, na vojaške vaje in v kolikor mogoče na ročna dela. Načrt komisije boede sedaj predložen vzgojnim svetovalcem nekaterih srednjih šol, višjemu prokuratorju sv. sinode, petrograjskemu metropolitu in ministrom, v čijih oblast spadajo šole. Ministrstvo prosvete potem izvede tekom zime novi postavni načrt. Nekatero poprave se poskusijo že v prihodnjem šolskem letu, najprej v nižjih razredih, reorganizacija bi bila gotova l. 1905. — V Ruskem tisku sta dva tabora. Večina soglaša z *Nov. Vremenom* v tem, da naj bodo srednje šole narodne, manjšina zahteva humanitetne zavode. Prvi zahtevajo: *•Ne propovedujemo šovinizma, a hočemo, da bi se mladina že v detinji dobi učila ljubiti vse, kar je rusko, da bi vedli mladi, da so Rusi. Zato morajo poznati sedanje in minulo stanje Rusije, rusko pravo, literaturo, sploh vse, kar je v zvezi s kulturnim razvojem ruskega naroda.*

Pomanjkanje učiteljstva v Rusiji postaja vedno bolj občutno. Ministrstvo za prosveto je izdalo naredbo, po kateri morejo učenci, ki so dovršili štiri gimnazijske razrede, postati po nekem posebnem izpitu tudi učitelji nižjih razredov. To gotovo ni prava pot, vzgojiti si dostaten naraščaj učiteljev. Edino more se to doseči, kakor vselej in povsod naglašamo, po reformi socialnega stanja učiteljstva. Učiteljski stan s svojimi težavami, s svojo škodljivostjo za zdravje, z ogromnim delom, nikakor ne more privlačiti dovolj novih moči. Tu je treba torej pred vsem boljšega gmočnega stanja, da se učiteljstvu posvetijo ne samo srednje nadarjeni mladeniči, ampak pravi talenti. Potem se boede razvijala šola, stan in naša veda, pedagogika.

Prorektorji pomagajo sedaj ravnateljem meščanskih šol v Kraljevcu na Pruskem. Vlada je ta naslov potrdila.

Najsevernejša visoka šola na svetu je Tornedalens landtmannaösch folkhagskola. Leži 7 $\frac{1}{2}$ milj severno od Harapande. Politiški pripada Švediji, toda gojenci govore vsi samo cindski. Ta šola se je otvorila 15. septembra 1899 z 22 gojenci, izmed katerih je bila polovica ženskega spola. Moške in žene stanujejo skupno v šoli, delajo in jedo skupno.

Kronika.

Važen sklep. V Trstu je sklenil mestni odbor, da morajo učitelji takoj v pokoj, ako so doslužili 40 let, ali pa dosegli starost 70 let. — Včasih služi učitelj več kot 40 let, kar gotovo ni šoli na korist. Sicer pa se dogaja to silno redko.

Stavka dijakov. V Zagrebu na realni gimnaziji so v nekem razredu uprizorili pred kratkem dijaki štrajk radi profesorja matematike, gosp. Majcena, ter jih več dni ni bilo v šolo. Po posredovanju nekega drugega profesorja šele so se dijaki udali in se povrnili zopet v šolo.

Na Češkem je kandidiralo več učiteljev v deželni zbor.

Meteor. Dne 14. sept. zvečer je blizu Kaschau-a na Ogrskem med silnim bučanjem padel mogočen meteor na zemljo. Zasadil se je globoko v tla in širil tako vročino okrog sebe da se mu je bilo mogoče samo na 25 metrov približati. Teža meteorjeva znaša približno osem meterskih stotov.

Učitelji vseučiliščniki. Po četrtem poročilu učnih zavodov v kraljestvu Saskem je proučavalo v poletnem tečaju 1899 — 82 in v zimskem tečaju 1899—900 — 85 oseb na lipski univerzi pedagogiko. Vse te osebe so imele nad 23 let. Izpit je položilo 34 učiteljev.

Prva češka meščanska šola v Šleziji se je otvorila po dolgoletnem boju končno v Mor. Ostrovi.

„**Srbski učitelj**“ pozivlja srbske učitelje, da v bodoče posetujejo občne zборе naše »Zaveze».

Črnogorski učitelji so imeli svoja društva po posameznih »nahijah». Zdaj pa so ustanovili v Nikšiću »Črnogorsko učiteljsko društvo» za vso deželo.

Zveza za šolsko zdravstvo se je stvarila na Nemškem. Posamezni člani plačujejo na leto 10 mark. V zvezo morejo vstopiti tudi posamezne korporacije, celo mesta. Tako se je priključilo zvezi mesto Kolín ob Renu.

Ebenhoch se zopet oglaš. V gorenjeavstrijskem deželnem zboru stavil je dobrotljivi Ebenhoch nov predlog glede na reformo šol. Na vsak način bi se ta mož rad proslavil in če bi si pridobil tudi Herostratovo slavo. Klerikalna komanda bi morala na vsak način osrečiti učiteljstvo, ki bi bilo prisiljeno tudi »ministrirati». Konzistoriji bi imeli vsega učitelja v žepu in gospodje kanoniki bi igrali z nekakimi marionetami. »Kako, kako je bilo lepo . . .» — Toda gornjeavstrijskemu učiteljstvu je malo do take šale, kajti 30 učiteljskih društev je vložilo takoj svoj protest.

Volitve na Češkem so se zvršile za učiteljstvo neugodno. Vzrok temu je samo dejstvo, da so kandidirali Mladočehi učitelje le tamkaj, kjer je bilo že naprej vedeti, da ne zmagajo. Pač pa je prišlo več nemških učiteljev v deželni zbor. »Uboga prosveta», meni Posel z Budče, »ako bodo zanjo skrbeli samo advokati in nazadnjaški kmetje.» Mi se temu izreku popolnoma pridružujemo. Tudi pri nas se vrši vse v pisarnah, vse gorje in vse dobro naj bi prihajalo ljudstvu iz rok odvetnikov . . . V etrakoniškem okraju je kandidiral učitelj Vojč proti mladočeškemu kandidatu — župniku. Mladočehi so denuncirali učitelja pri okrajnem šolskem svetu, da je zmučen po preiskavah — opešal. Lepa pravdnost!

Šola in vojaštvo. Proračun je izgotovljen. Ministrstvo za uk je zmanjšalo svoje izdatke za 160.624 K. Zato pa sta minister za domobranbo in minister za vojno malo globlje posegla v državno mošnjo. Prvi zahteva malenkost 3,429.477 K, drugi 12,866.818 K več. Kaj je torej dražje, sablja ali tabla! S tem denarjem bi mogli pridejati 16.296 učiteljem po — 1000 K na leto.

Nadzorniki na Gorenjeavstrijskem so: 1 ravnatelj in 1 profesor gimnazije, 2 profesorja realke, 1 glavni učitelj, 2 vadniška učitelja, 2 ravnatelja meščanske šole in 1 narodne šole, 1 nadučitelj in 1 učitelj. Učiteljev torej — najmanj. Je-li to prava pedagogika, o tem naj določuje gorenjeavstrijski deželni šolski svet.

Nadbiskup Kohn se je skregal pretečeni mesec z moravskim deželnim šolskim svetom. Vsled tega je škof prepovedal svojim duhovnikom poučevati na tamkajšnji realci in deških šolah. »Je-li to pedagoško!» dostavlja nekam zlobno k tej vesti »Škola».

